

EGYHÁZ-LÁTOGATÁS

HELYZETKÉP, KÉRDÉSEK, TANULSÁGOK
A VESZPRÉMI RÓMAI KATOLIKUS EGYHÁZMEGYE
TEMPLOMAINAK ADATGYŰJTÉSE NYOMÁN

Érseki
KÖNYVTÁR
ÉS LEVÉLTÁR

Veszprém, 2024. szeptember 26.

Szerkesztette:
Jankovics Norbert

Fordította:
Johnson Andrea, Kónya Anna és a szerzők

A kézirat a NKFI-134806. számú („OTKA K”)
Veszprém megyei templomok adatbázisa című
támogatott projekt keretében készült
a Magyar Építészeti Múzeum és Műemlékvédelmi Dokumentációs Központ
közreműködésével.

Felelős kiadó:
Dr. Karlinszky Balázs,
Veszprémi Főegyházmegyei Könyvtár és Levéltár

Tipográfia:
Bucsy Balázs

Nyomda:
OOK-Press Kft., Veszprém
Szathmáry Attila

ISBN 978-615-82516-3-1

TARTALOM

Karlinszky Balázs

BEVEZETŐ.....	7
INTRODUCTION.....	10

KÖZÉPKOR

Papp Attila–Kaszás Zsolt–Látos Tamás–Zsiga Zsolt–

Klembala Zsombor–Buránszki Nóra

VÁLOGATÁS VESZPRÉM VÁRMEGYE EGYHÁZI TOPOGRÁFIÁJÁNAK

ÚJ EREDMÉNYEIBŐL.....15

A SELECTION OF NEW RESULTS FROM THE ECCLESIASTICAL TOPOGRAPHY

OF VESZPRÉM COUNTY..... 29

Takács Ágoston

RÉGÉSZETI KUTATÁSOK A TIHANYI SZŰZ MÁRIA ÉS

SZENT ÁNYOS BENCÉS APÁTSÁG ALTEMPLOMÁBAN31

ARCHAEOLOGICAL RESEARCH IN THE CHURCH OF THE BENEDICTINE ABBEY

OF THE VIRGIN MARY AND ST. AIGNAN IN TIHANY..... 40

Pátkai Ádám Sándor–Győrffy-Villám Zsombor

SZENTGÁL KÖZÉPKORI TEMPLOMA41

THE MEDIEVAL CHURCH OF SZENTGÁL..... 53

Jankovics Norbert

EGY ÁRPÁD-KORI TEMPLOM ÁRPÁD-KORI BŐVÍTÉSE: A SÁGDÖRGICSEI (ZÁNKA)

TEMPLOMRÓL REKONSTRUKCIÓS KÍSÉRLETÉNEK TANULSÁGAI 55

AN EXTENSION OF AN ÁRPÁD-PERIOD CHURCH: LESSONS FROM THE RECONSTRUCTION OF THE CHURCH RUINS OF SÁGDÖRGICSE (NEAR ZÁNKA)71

ÚJKOR, LEGÚJABB KOR

Karlinszky Balázs

E SOLIDIS MATERIALIBUS - ZALA VÁRMEGYEI TEMPLOMOK AZ 1778. ÉVI

EGYHÁZLÁTOGATÁS JEGYZŐKÖNYVEKBEN77

E SOLIDIS MATERIALIBUS - THE CHURCHES OF ZALA COUNTY

IN THE RECORDS OF THE 1778 CANONICAL VISITATION 88

Fülöp András

HÁROM SÁVOZOTT TEMPLOMHOMLOKZAT

A 18. SZÁZADI VESZPRÉM MEGYÉBŐL101

THREE STRIPED CHURCH FAÇADES

IN EIGHTEENTH-CENTURY VESZPRÉM COUNTY.....119

Nagy Gergely Domonkos

A VESZPRÉMI PIARISTA TEMPLOM STÍLUSA121

THE STYLE OF THE PIARIST CHURCH IN VESZPRÉM133

Hajdók Judit

A ZIRCI-VESZPRÉMI WILDE-ORGONAMŰHELY135

THE WILDE ORGAN WORKSHOP IN ZIRC-VESZPRÉM 149

Pintér Bálint

WAGRAM VAGY WIENERBERGER? SOROZATGYÁRTOTT ÉPÜLETKERÁMIÁK

HATÁSA A RANOLDER INTÉZET ÉPÍTÉSZETI KONCEPCIÓJÁRA151

WAGRAM OR WIENERBERGER? THE IMPACT OF MASS-PRODUCED

HEAVY CERAMICS ON THE ARCHITECTURAL CONCEPT

OF THE RANOLDER INSTITUTE164

Hajós-Baku Eszter

A WEEKEND-KÁPOLNÁTÓL A BAZILIKÁIG - TEMPLOMÉPÍTKEZÉSEK

A BALATON-PARTON A KÉT VILÁGHÁBORÚ KÖZÖTTI IDŐSZAKBAN165

FROM THE WEEKEND CHAPEL TO THE BASILICA - CHURCH

CONSTRUCTIONS ON THE NORTHERN SHORE OF LAKE BALATON

BETWEEN THE TWO WORLD WARS.178

Héczey-Markó Ágnes

VARIÁCIÓK OLTÁRRÁ - A FELSŐÖRSI PRÉPOSTSÁGI TEMPLOM FŐOLTÁRÁNAK

ÁTÉPÍTÉSEI A 20. SZÁZADBAN179

VARIATIONS ON THE ALTAR – 20TH-CENTURY RECONSTRUCTIONS

OF THE HIGH ALTAR IN THE FELSŐÖRS PROVOSTRY CHURCH..... 201

EPILÓGUS

Galamb Zsuzsanna

GALAMB ZSUZSANNA: MŰEMLÉK LESZ?

WILL IT BE A LISTED BUILDING? 205

RÖVIDÍTÉSEK, FORRÁSOK, BIBLIOGRÁFIA.....211

A KÖTET SZERZŐI..... 235

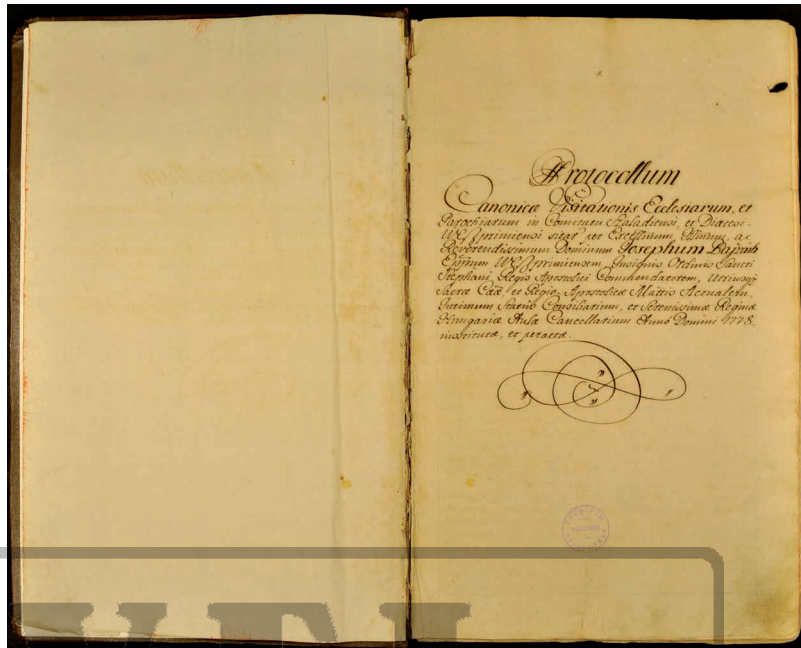
E SOLIDIS MATERIALIBUS
- ZALA VÁRMEGYEI TEMPLOMOK AZ 1778. ÉVI
EGYHÁZLÁTOGATÁS JEGYZŐKÖNYVEKBEN

A nagy kiterjedésű veszprémi egyházmegyét 1777-ben felosztották: ekkor jött létre területéből a székesfehérvári, illetve veszprémi és győri püspökségi területekből a szombathelyi püspökség. A Veszprém vármegyébe tartozó, pápai főesperességet ekkor pedig a győri egyházmegyétől a veszprémi püspökséghez csatolták, amelynek területe ezt követően 1993-ig változatlan maradt. A Magyar Királyság egyházmegyéi felosztásának gondolata a 17. századtól többször fölmerült, végül a jezsuita rendnek a Habsburg Birodalomban 1773 őszén történt feloszlata és birtokaik szabaddá válása tették lehetővé a reformot. Ennek eredményeképp jött létre 1776-ban az esztergomi érsekség területén a besztercebányai, rozsnyói és székesi püspökség; egy évvel később került sor a dunántúli egyházmegye határainak újrarajzolására, majd 1804-ben az egri püspökség területén hozta létre az uralkodó a kassai és a szatmári római katolikus, illetve a munkácsi görögkatolikus egyházmegyéket, Egert pedig egyúttal érseki rangra emelték.¹

A veszprémi püspökség főpásztora, Koller Ignác 1773. április 4-én elhunyt. Székét négy évig nem töltötték be, így az apostoli király(nő) különösebb ellenállás nélkül készíthette elő az egyházmegye felosztását. 1777. augusztus 5-én került sor az új püspök, Bajzáth József székfoglalására, aki már az új határok közé szorított püspökség irányítását kezdte meg. Első feladatainak egyike az egész maradék egyházmegyére kiterjedő vizitáció megvalósítása volt, amelyet 1778–1779-ben le is folytatott. Az egyházlátogatásokon tapasztaltakat három kötetben tisztázták le, amelyek Somogy (1779), Veszprém (1779) és Zala (1778) vármegyék és egyúttal a hasonló nevű főesperességek plébániáit írta össze. A kötetek a Veszprémi Főegyházmegyei Levéltár gondozásában modern szövegkiadásban is elérhetővé váltak az elmúlt években.²

¹ A témával kapcsolatban általában lásd BORÓVI, 2000.

² VFL I.1.8. vol. 12–14., forráskiadványban: CVV, CVZ (a somogyi várható megjelenése 2024). A teljesség igénye miatt megemlítendő, hogy 1780-ban sor került még a veszprémi székesegyház – és ezzel párhuzamosan a székeskáptalan – vizitációjára is: VFL I.1.8. vol. 31.

1. kép: Zala vármegyei templomok 1778. évi egyházlátogatás jegyzőkönyve, címoldal (VFL I.1.8. vol. 14. nyomán)

Az alábbiakban e források egy lehetséges elemzési módját választva a zalai főesperesség területén összeírt templomokat mutatom be különböző szempontok szerint. Azt vizsgálom, hogy az egyházmegye felosztása utáni esztendőben, tehát egyetlen időpillanatban milyen katolikus liturgia szerinti istentisztelet végzésére alkalmas helyszínek és különösen épületek voltak találhatóak a földrajzilag eltérő adottságú, kelet–nyugati irányban hosszan elnyúló történelmi Zala vármegyében és az ennek ekkor megfelelő területű zalai főesperességben. Ezen inkább horizontális jellegű vizsgálat mellett hasonló, térben szűkebb, időben azonban tágabb, vertikális elemzés már történt az 1778-as, az 1815–1818-as, majd az 1846–1847-es egyházlátogatások alapján a Balaton-felvidék keleti és a Bakony középső és keleti területein található esperesi kerületek templomaira vonatkozóan.³

A forrásszöveg elején a vizitátorok kérdőpontjai olvashatók az ún. „Protocollumban”.⁴ Ezek nyolc nagyobb témakörben tartalmaznak további részletes kérdéseket a megvizsgált plébánia és filiája vonatkozásában. A kérdőpontok kiterjedtek 1.) a templom állapotára, 2.) a település

³ KARLINSZKY, 2024., 27–48. A vizitációs jegyzőkönyvek történeti feldolgozásait összefoglalta a forrás kiadásának előszavában KANÁSZ, 2020., 11–14.

⁴ CVZ 19–25.

földesurára és kegyurára, 3.) a plébános személyére, feladataira és jövedelmeire, 4.) az iskolamester személyére, feladataira és jövedelmeire, 5.) a hívekre és kötelezettségeikre, 6.) a bábákra, illetve általában 7.) a plébánosok és káplánok életvitelére és erkölcsére, illetve 8.) a nem katolikus istentiszteleti helyekre és lelkészekre. Vizsgálatom elsősorban az 1. kérdőpont azon részére terjed ki, amely a templom épületére, főként a nem mozdítható felszerelési tárgyaira vonatkozik; nem vizsgálom ugyanakkor az ebben a kérdés csoportban felsorolt jövedelmeket és a liturgikus felszerelési tárgyakat, de a harangok számát igen.⁵ E csoportba tartoznak még a vizsgálat körébe bevont filiális templomok, illetve azok a kápolnák, amelyek a plébánia területén megtalálhatók. Rögzítettem továbbá a kegyurak személyét, mint akik az épületek emelésének, fenntartásának és felújításának megkerülhetetlen tényezői voltak,⁶ valamint a lakosság számának és felekezeti megoszlásának adatait.⁷ Az adatok a könnyebb kereshetőség céljából a szöveg végi Adattárban található kigyűjtve, a vizitációs jegyzőkönyvben használt településnevek ábécérendjében.

*

A zalai főesperesség kelet–nyugati irányban a Drávától a Balaton keleti végéig, Nagykanizsától Csopakig mintegy 150 km, észak–déli irányban, Szentmiklóstól (a mai Miklósfától) Türréig pedig közel 100 km hosszan terül el. A középkori előzmények után a főesperesség nagyobb része az 1550-es egyházlátogatási jegyzőkönyv tanúsága alapján még átvészelte az oszmán

⁵ CVZ 20–21. „[1.] *De statu ecclesiae. Ecclesia cui sancto est dicata? An sit consecrata? An lapidea vel lignea? Quot in ea altaria? Num haec consecrata? Integra, vel in lapide, aut sigillo violata?* 2° *A quo erecta, et fundata?* [...] 8° *Quot, et quae in specie possessiones, aut praedia titulo filialium sint huic matri ecclesiae adnexa? Quae item, et quanta distantia intercedat inter matrem, et hanc, vel illam filialem? An denique in una vel altera ex his filialibus detur ecclesia? A quo, et quando erecta?* [...] 9° *Quot campanae dentur in matre ecclesia? Quot in singula filiali, et hae quot librarum, aut centenarium sint?* 10° *Num praeter ecclesiam parochialem dentur insuper, seu in matre, seu in aliqua filiali aliquae publicae capellae vel ecclesiae per quem?*”

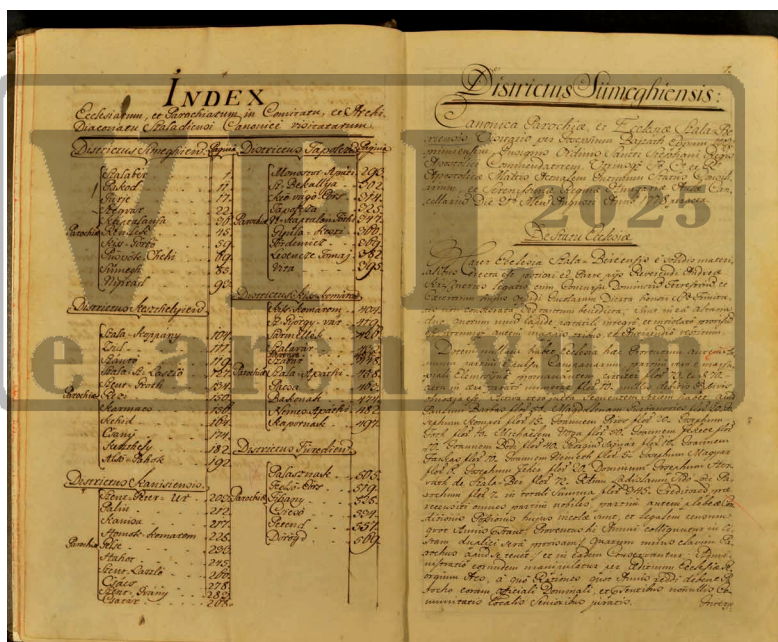
⁶ CVZ 21. „[2.] *De dominis terrestribus et patronis. 1° Qui sunt in hac parochia domini terrestres? Num jure patronatus gaudeant, et jus praesentationis exerceant? Num item patroni officium, quod est dos, aedificatio, fundus, rite adimpleant?* 2° *Num aliqui magnates, aut nobiles in suis castellis et curialibus residentiis*

privata oratoria habeant?”

⁷ CVZ 23. „[5.] *De parochianis et horum obligatione: 1° Quis est numerus animarum in matre? Quis in singula filiali? Cujus religionis? Quot sunt ex his capaces confessionis, quot item incapaces?*”

hódítás első hullámát,⁸ és a 18. századi katolikus megújulással párhuzamosan zajló egyházigazgatási újjászervezés is valamelyes folytonosságon tudott alapulni. 1777-ben, az egyházmegye felosztásakor négy esperesi kerületben – egerszegi, kanizsai, keszthelyi és tapolcai – az 1757-es adatok szerint 43 plébánia működött. Érdekesség, hogy ekkor a veszprémi főesperesség területébe sorolták a későbbi füredi kerületet – ekkor a veszprémi esperesi kerület részeként – 4 plébániájával együtt.⁹

Az 1778-as jegyzőkönyvben a vizitátorok a főesperesség területén 249 lakott helyet írtak össze. Egyházigazgatásilag már hat esperesi kerületre oszlott a terület, amelyeket 56 plébánia és 1 adminisztratúra alkotott. A terület népessége a vizitáció szerint 91.226 katolikus és 9.094 nem katolikus (evangélikus, református, zsidó, görögkeleti stb.) fő volt, tehát 100.000-nél valamivel több lélek élt ekkor a vármegyében.

2. kép: Zala vármegyei templomok 1778. évi egyházlátogatás jegyzőkönyve, index (VFL I.1.8. vol. 14. nyomán)

⁸ PFEIFFER, 1947. 24–40. magyarul: TOMISA, 2002. 27–40. Ekkor a vármegye egészére kiterjedő főesperesség nyolc esperesi kerületében 181 plébániát írtak össze, amelyből ugyan 83 üresedésben állt.

⁹ HERMANN, 2015. 129–132., illetve uo. IX/C. térkép.

A vizitátorok által végiglátogatott esperesi kerületek a jegyzőkönyvek sorrendjében a következők voltak: sümegi, keszthelyi, tapolcai, kanizsai, kiskomáromi és füredi. A korábbi zalaegerszegi kerület a szombathelyi püspökséghez került, a füredi kerületet a vármegyehatárhoz igazodva a veszprémi főesperesség helyett immár a zalaihoz számították, a kanizsai, keszthelyi és tapolcai kerületek határainak átrajzolásával pedig létrejött tehát e három mellett a kiskomáromi és a sümegi kerület is. Az esperességek közül öt nagyságrendileg egyforma lakosságot számlált, a lelkek száma 16–19.000 között mozgott, míg a legkisebb, füredi kerületben ez ennek a fele volt, és a 10.000-t sem érte el. A közel 2000 fős vagy ennél népesebb települések közé tartozott Kanizsa (3128 katolikus és 225 akatolikus lélek), Keszthely (3161 fő), Nemesapáti (2154 katolikus és 6 akatolikus lélek), Sümeg (1975 fő) és Tapolca (2274 katolikus és 1 akatolikus lélek). A füredi kerület legnagyobb települése, Tihany 596 lakossal rendelkezett.

esperesi kerület	füredi	kanizsai	keszthelyi	kiskomáromi	sümegi	tapolcai
esperes-plébános lakhelye	Paloznak	Hahót	Keszthely	?	Nyirád	Lesence-tomaj
legnépesebb település	Tihany	Kanizsa	Keszthely	Nemesapáti	Sümeg	Tapolca
további 1000 főnél nagyobb település	—	Szentmiklós	Szentgrót	—	Döbröce, Rendek, Túrje	—
katolikusok lélekszáma	3.954	19.390	17.400	17.623	18.756	14.283
a katolikusok lélekszáma	5.571	327	271	688	324	1.913
összlakosság	9.525	19.717	17.671	18.311	19.080	16.196

Érdeemes összevetni a protestáns lakosságra vonatkozó adatokat a vizitációs jegyzőkönyv végén, a püspöki szignó és pecsét utáni oldalon kiemelt, külön tárgyalt rövid összegzéssel.¹⁰ Ennek kimutatása szerint kilenc településen működött református, három pedig evangélikus tiszteletes. Helvét hitű lelkipásztor gondozta híveit a tapolcai kerületben Köveskálon, a füredi kerületben Alsóörsön, Felsőörsön, Füreden, Henyén, Monoszlón,

¹⁰ CVZ 469. Extractus locorum... Vö. Torkos.

Pécselyen és Szőlőson; ágostai hitű előbbi kerületben Kővágóörsön, utóbbiban Dörgicsén és Kapolcson. A füredi kerületben összesen kilenc protestáns lelkipásztor jutott hat katolikus plébánosra, így az esperességben a lakosság felekezeti megoszlása a hívek gondozásával megbízott klerikusok számában is tükröződött.

A jegyzőkönyvek adataiból kiderül, hogy 22 településen a protestáns lakosság lélekszámban is felülmúlta a katolikust.¹¹ E településeken szolgált a protestáns lelkipásztorok többsége Pécsely kivételével, amelyet azonban nem a zalai, hanem a veszprémi főesperesség katolikus egyházi viszonyokat rögzítő egyházlátogatási jegyzőkönyvében jegyeztek fel Nagyvázsöny filiájaként.¹²

A templomok és kápolnák közötti különbség talán abban ragadható meg, hogy milyen rendszerességgel tartottak bennük szentmisét: értelmezésem szerint a templomokban rendszeresen, míg a kápolnában csupán alkalmilag, évente néhányszor került sor szentmise bemutatására. A szerzetesrendi jelenlétfigyelembevételével egy településen akár több templom is lehetett, a megszokott ezzel szemben településenként egyetlen templom és több kápolna lehetett. A különbségtételre felhívva a figyelmet minden istentiszteleti helyet a továbbiakban – általánosabb kifejezés híján – „templomként” figyelembe véve a templomok száma az egyes kerületekben a táblázat szerint alakult.

Megállapítható, hogy a lakosság számarányainak megfelelően alakul az egyes kerületekben a katolikus istentiszteleti helyek száma. A legalacsonyabb össztemplomszámot a lakosság és azon belül a katolikus hívek adatait tekintve a füredi esperesi kerületben találjuk. Meglepő ugyanakkor a templomok magasabb száma a hívek mennyiségét tekintve második legalacsonyabb tapolcai kerületben. Legkevesebb plébániatemplomot is a füredi kerületben rögzítettek a vizitátorok, hatot, a másik öt kerületben közel azonos volt a plébániatemplomok száma: kilenc és tizenegy között mozgott. Százalékos arányban kifejezve katolikus plébániatemplom a füredi kerület településeinek 19,3%-ában, a kanizsainak 18,8%-ában, a keszthelyinek 26,2%-ában, a kiskomárominak és a sümeginek 20%-ában és végül a tapolcainak 26,5%-ában állt, tehát minden negyedik, ötödik településen.

¹¹ Ezek közül három a tapolcai kerületbe tartozott: Henye (akatólikus: 438, katolikus: 160 lélek), Köveskál (592:218), Kővágóörs (726:594). A protestáns többségi lakosságú többi település a fürediben, így Kisdörgicse (54:31), Nemesvigánt (76:43), Paloznak (96:61), Köves (106:105), Akali (112:72), Csopak (142:74), Udvari (179:58), Alsódörgicse (191:47), Lovas (191:64), Arács (212:31), Felsődörgicse (224:24), Öcs (266:180), Zánka (288:27), Kisszőlős (354:64), Dörög (379:355), Szentantalfa (453:118), Kapolcs (473:363), Monoszló (480:31), Füred (1014:90) és Felsőörs („sok”:122).

¹² CVV 301. A protestáns lakosság száma itt is felülmúlta a katolikust: Nagy- és Nemes-pécselyen összesen 846 református és 338 katolikus lélek élt.

esperesi kerület	füredi	kanizsai	keszthe- lyi	kiskomá- romi	sümei	tapolcai
plébániák száma	6	10 ¹³	11	11	10	9
filia temp- lommal	12	10	12	14	17	17
filia temp- lom nélkül	13	33	19	30	13	8
lakott tele- pülések	31	53	42	55	50	34
települések több temp- lommal	2: Fü- red, Örvé- nyes	2: Ber- zence, Csács, Csatár, Palin, Pe- tőhenye, Pölöske, Szerda- hely, 9: Kanizsa	2: Bezer- éd, Bük, Csány, Rezi, Szentg- rót, 9: Keszthely	2: Kisko- márom, Nemes- apáti, Orosz- tony, Pa- csa	2: Káp- talanfa, Püspök- csehi, Szegevár, 3: Sümei, Türje	2: Gyulake- szi, Hegy- magas, Káp- talantóti, Kővágóörs, Németfalu, Raposka, Vi- ta 3: Bada- csontomaj
templomok (és kápol- nák) össze- sen	20	36	34	29	34	35

A templommal rendelkező filiák száma a füredi, a sümei és a tapolcai kerületben magasabb volt az olyanokkal szemben, amelyek nem rendelkeztek katolikus templommal. A templom nélküli filiális községek közül a legkevesebbet a tapolcai kerületben regisztráltak a vizitátorok, nyolcat; harminc vagy annál több lakott település nem rendelkezett ugyanakkor katolikus istentiszteleti hellyel a protestáns lakossággal alig bíró kanizsai és kiskomáromi kerületekben. Voltak olyan filiák is, amelyekben egynél több katolikus templom állt, ezek: Badacsonytomaj, Berzence, Bezeréd, Bük Füred, Hegymagas, Németfalu, Orosztony, Örvényes, Petőhenye, Pölöske, Raposka és Szerdahely voltak. A többtemplomos települések közül kimagaslott Kanizsa és Keszthely, ahol 9-9 katolikus templom vagy kápolna várta a híveket (bár többségük a város környéki szőlőhegyeken).

¹³ A palini adminisztratúrával együtt. CVZ 196.

A veszprémi egyházmegye zalai főesperességében 1778-ban összesen 189 katolikus templom vagy kápolna állt. Templomcímeik, azaz titulusuk igen változatos képet mutat. A 161 ismert templomcím közül 27 (16,8%) Szűz Mária valamelyik ünnepnapjához kapcsolódott.¹⁴ Ezenkívül nem kevesebb, mint 47 különböző titulussal szenteltek templomot. Közülük legtöbb, kilenc templom patrocíniuma volt Szent Mihály és a Szentháromság (5,6%), hété Szent István király és Keresztelő Szent János (4,3%); huszonegy templom címe pedig egyszer fordult elő a főesperességben.

Elő-fordulás	Templomcím
27	Szűz Mária
9	Szt. Mihály, Szentháromság
7	Szt. István király, Ker. Szent János
5	Mindenszentek, Páduai Szt. Antal, Szt. Donát, Nepomuki Szt. János, Szt. Kereszt, Szt. Márton, Szt. Péter és Pál
4	Mária Magdolna, Szt. Imre, Szt. József, Szt. Vendel
3	Szt. Anna, Szt. György, Szt. László, Szt. Lőrinc, Urunk Mennybemenetele, Urunk Színeváltozása
2	Szt. Fülöp és Jakab, Szt. Katalin, Szt. Margit, Szt. Miklós, Szt. Órzóangyalok
1	Háromkirályok, Krisztus Öt Szent Sebe (<i>Passio Domini</i>), Szamáriai aszszonnyal beszélő Jézus, Szt. Adalbert, Szt. Ágoston, Szt. Ányos, Szt. Apostolok, Szt. Demeter, Szt. Domonkos, Szt. Flórián, Szt. István protomártír, Szt. Jakab, Szt. Jakab, Fábián és Sebestyén, Szt. Kereszt feltalálása, Szt. Kozma és Damján, Szt. Kristóf, Szt. Lukács, Szt. Máté, Szt. Megváltó, Szt. Rókus, Szt. Sebestyén
27	ismeretlen titulusú
189	templomok és kápolnák összesen

A főesperesség területén a vizitátorok 57 kegyúri templomot írtak össze, amely éppen megegyezik a területen található 56 plébánia és a palini adminisztratúra összesített számával. Egyházi intézmény volt a kegyura 18 plébániának: a veszprémi püspök nyolcnak, a zalavári apátság háromnak,

¹⁴ Gyümölcsoltó Boldogasszony (márc. 25.): 5 templom, Sarlós Boldogasszony (júl. 2.): 2, Havas Boldogasszony (aug. 5.): 1, Nagyboldogasszony (aug. 15.): 5, Kisboldogasszony (szept. 8.): 6, Szűz Mária neve (szept. 12.): 3, Fájdalmas Szűz (szept. 15.): 1, Szeplőtelen Fogantatás (dec. 8.): 2, és két templom: Hegymagas és Zalavár közelebbi Mária-patrocíniuma nem derült ki a vizitáció szövegéből.

a veszprémi székeskáptalan kettőnek, a győri székeskáptalan, a csatári, a kapornaki és a tihanyi apátság, illetve a Központi Szeminárium pedig egynek-egynek. A világi kegyurak közül a Batthyányak és a Festeticsek 6-6, az Esterházyak 3, a Széchényiek 2 plébánia védnökei voltak, 1-1 plébániának pedig a Csányi, Gyulai Gál, Inkey és Nedeczky családok; Nemesapátiban pedig a nemesi közösség gyakorolta a plébánoskinevezési jogot. Tizenhét plébániának nem volt kegyura;¹⁵ ezeknél a püspök nevezte ki a plébánosokat és a vizitációban megszabott szolgáltatásokkal járultak hozzá a hívek a templomok fenntartásához.

A harangok számára vonatkozóan megállapítható, hogy 46 szőlőhegyi, temető-, kórház- vagy magánkápolna kivételével az adattárban szereplő 189 templom többségében legalább 1 harang szólt.¹⁶ Legtöbb haranggal, szám szerint hattal a tihanyi bencés apátsági templom, illetve a legnépesebb település, Kanizsa ferencesének Szent József-temploma rendelkezett. A nemesapáti Szent Miklós-templomban öt harang szólt a hívekhez, míg négy haranggal rendelkeztek a főesperesség városai: a keszthelyi Szent Márton-, a sümegi Urunk Mennybemenetele, a szentgróti Szent Imre- és a tapolcai Nagyboldogasszony-templom, illetve a szentlászlói búcsújáróhely lovagkirályról nevezett egyháza. Hasonlóan négy harangja volt a Batthyány család kegyurasága alá tartozó, Lajos kancellár, majd nádor (†1765) által építtetett homokmárami Kisboldogasszony-plébániatemplomnak. A szerzetesrendek közül a csatári bencések Szűz Mária-, a kanizsai piaristák Nep. Szent János- és a türjei premontreiek Gyümölcsoltó Boldogasszony-templomában is három-három harang lakott.

A tanulmány címére visszautalva a templomok építőanyagának vizsgálata egyhangú képet mutat. Amíg a század elején-közepén még jelentős számú, 27 római katolikus fa- és sövénytemplom adatolható,¹⁷ addig az 1778-as egyházlátogatási jegyzőkönyvben mindössze 10 nem szilárd anyagból

¹⁵ Vö. VARGA, 2006.

¹⁶ Kivételt ez alól néhány filiális templom jelent: az alsókustányi szigeti kápolna, a büki épülő Ker. Szent János-templom, Diska prédiüm Szent Antal-kápolnája, továbbá az ollári templom és a népes Gógánfa ugyancsak Ker. Szent János-templomának az összeírásból valamiért kimaradt (kifelejtett) harangja.

¹⁷ Az 1777 után a veszprémi egyházmegyébe tartozó zalaiak közül a 18. században fa- vagy sövénytemplom adatolható: Körmeny, 1971. 61–65. Kapolcs (32. számú templom a hivatkozott tanulmányban), Monostorapáti (36. sz.), Szentantalfa (47. sz.), Balatonhídvég (53. sz.), Balatonmagyaród (54. sz.), Dabronc (56. sz.), Galambok (57. sz.), Garabonc (58. sz.), Gógánfa (59. sz.), Kiskomárom (60. sz.), Komárváros (61. sz.), Miháld (63. sz.), Mihályfa (64. sz.), Miklósfa (65. sz. = Szentmiklós), Nagykanizsa (67/a., 67/b. sz.), Nemesbük (68. sz.), Ördöghenye (70. sz.), Petőhenye (71. sz.), Rádó (73. sz.), Rigács (74. sz.), Sármellék (75. sz.), Szentgyörgyvár (77. sz.), Szentimrefalva (78. sz. = Sárosd), Zalakaros (83. sz.), Zalamerenye (84. sz.), Zalaszegvár (85. sz.), Zalaszentbalázs (86. sz.).

emelt istentiszteleti helyről készült feljegyzés. Ez utóbbiak között a vegyesen kő- és faszerkezetű, félkész állapotban lévő alibánfai, illetve a nemesapáti és pacsai szőlőhegyi kápolnákon kívül csupán 7 korábban adatolt, nem szilárd szerkezetű templom maradt használatban a 18. század végére. Utóbbiak a balatonmagyaródi, galamboki, kapolcsi, komárvárosi, petőhenyei, rigácsi és a szentantalfai – reformátusoktól átvett – templomok sorolhatók. A főesperesség területén található 189 templomhoz képest a 10 elenyésző arányt (5,3%) jelent.

3. kép: Nagykanizsa–Miklósfa, Nagyboldogasszony-templom (VFL IX.3.c. nyomán)

A templomok építési évét változatosan rögzítették a jegyzőkönyvekben. Több esetben pontos évszámot jegyeztek le, máshol hozzávetőlegesen jegyezték ezt fel („kb. 18 éve”), illetve volt, ahol a korban közismert, már elhunyt személyhez kötötték az építkezést. Ezek az adatok sajnos pontos összehason-

lításra nem biztosítanak lehetőséget. Jobb híján érdemes megemlíteni azokat a településeket, ahol a vizitátorok 1778-ban épülő vagy félkész templomot találtak. Ezek: a dörögdi, gelsei, gyulakeszi, kővágóörsi, szentgyörgyvári, vitai és zalaapáti plébániatemplomok, a fatemplomoknál említett alibánfai és kapolcsi, továbbá a bókaházai, büki, diszeli, orosztunyi és rádi filiális egyházak; összesen tehát 14 épület (7,4%). Közel ugyanennyi esetben jegyezték fel rossz vagy egyenesen romos állapotúakat: az alsódörgicsei, a bezerédi, a büki régi, a felsőrajki, a régi hegymagasi, a kacorlaki, kékkúti, komárvárosi, megyeri, rigácsi filiális templomokat, illetve a deáki prédiom romos Szent Vendel-kápolnáját, valamint az évtizede leégett nagygörbői filiális templomot (összesen 12 épület: 6,3%).

*

A veszprémi egyházmegye zalai főesperességében tehát az 1778. évi egyházlátogatási jegyzőkönyvek 189 templomot és kápolnát írtak össze. A vizsgálat a pillanatfelvételen túl elsősorban későbbi időbeli összehasonlítások alapjául szolgálhat: alkalmas lehet összevetésre az 1740-es és 1750-es évekbeli vizitációkkal, illetve a 19. századbeliekkel: az 1815–1818 közöttiekkel, valamint a később felvett egyedi, egy-egy plébániára vonatkozókkal. Érdemes lesz ugyanakkor a teljes egyházmegye tekintetében, vagyis a somogyi és veszprémi főesperességek adataival is összevetni a most megállapítottakat. Mint ilyen, tehát elsősorban alap kutatásként értelmezhetők a jelen tanulmányban írtak.

**E SOLIDIS MATERIALIBUS
- THE CHURCHES OF ZALA COUNTY IN THE RECORDS
OF THE 1778 CANONICAL VISITATION**

In the Zala archdeanery of the Veszprém diocese, the records of the 1778 canonical visitation list 189 churches and chapels. In addition to providing a snapshot, the study can serve as a basis for later comparisons: it can be compared with the visitations of the 1740s and 1750s, as well as with those of the 19th century: conducted between 1815-1818, and with the individual parish visitations recorded later. It will be worthwhile, however, to compare these data with the data of the entire diocese, i.e. including the archdeaneries of Somogy and Veszprém. As such, the findings of the present study should be seen primarily as basic research.

Adattár

*A zalai főesperesség templomai és kápolnái
1778-ban*

1. Alibánfa: Keresztelő Szent János
filia (plébánia: Szentiván), kanizsai
esperesi kerület (CVZ 253.)
hívek: 200 katolikus
harangok száma: 1
2. Alsódörgicse: ismeretlen
f (pl.: Csicsó), füredi ker. (CVZ 445.)
hívek: 47 k, 191 akatolikus
h: 1
3. Alsókustány: ismeretlen
f (pl.: Kehida), keszthelyi ker. (CVZ
164.)
hívek: 57 k
h: —
4. Alsópáhok: Szent Kereszt
felmagasztalása
plébánia, keszthelyi ker. (CVZ 179.)
kegyúr: veszprémi püspök
hívek: 374 k
h: 2
5. Áracs: Mindenszentek
f (pl.: Paloznak), füredi ker. (CVZ 421.)
hívek: 31 k, 212 a
h: 1
6. Aszófő: Szent László
f (pl.: Tihany), füredi ker. (CVZ 433.)
hívek: 164 k, 85 a
h: 2
7. Bacónak: Mária Magdolna
f (pl.: Bakónak), kiskomáromi ker.
(CVZ 394.)
hívek: —
h: —
8. Badacsonytomaj: Szent Imre
f (pl.: Tördemic), tapolcai ker.
(CVZ 318.)
hívek: 520 k
h: 2
9. Badacsonytomaj (*in promontorio
Badacson*): Szent Donát
kápolna (pl.: Tördemic), tapolcai ker.
(CVZ 319.)
hívek: —
h.: —
10. Badacsonytomaj (*in promontorio
Badacson*): Szent István király
kp (pl.: Tördemic), tapolcai ker.
(CVZ 319.)
hívek: —
h: —
11. Bakónak: Szent István király
pl, kiskomáromi ker. (CVZ 393.)
kegyúr: nincs
hívek: 675 k
h: 2
12. Balatonederics: Keresztelő Szent
János
f (pl.: Vita), tapolcai ker. (CVZ 337.)
hívek: 556 k
h: 2
13. Batyk: ismeretlen
f (pl.: Zalabér), sümegi ker. (CVZ 34.)
hívek: 642 k
h: 2

14. Bazsi: Szent Katalin
f (pl.: Püspökcsehi), sümegi ker.
(CVZ 92.)
hívek: 542 k
h: 1
15. Berzence: ismeretlen
kápolna (pl.: Hahót), kanizsai ker.
(CVZ 226.)
hívek: —
h: —
16. Bezeréd: ismeretlen
f (pl.: Zalakoppány), keszthelyi ker.
(CVZ 116.)
hívek: 571 k, 3 a
h: 3
17. Bezeréd: Szent Vendel
kp (pl.: Zalakoppány), keszthelyi ker.
(CVZ 117.)
hívek: —
h: —
18. Bókaháza: Szent Mihály
f (pl.: Csány), keszthelyi ker. (CVZ
170.)
hívek: 234 k
h: —
19. Bük: Szent Katalin
f (pl.: Karmacs), keszthelyi ker. (CVZ
156.)
hívek: 424 k
h: 1
20. Bük: Szent Péter és Pál
f (pl.: Karmacs), keszthelyi ker. (CVZ
157.)
hívek: —
h: —
21. Csács: Szent Sebestyén
pl, kanizsai ker. (CVZ 246.)
kegyúr: zalavári apátság
hívek: 333k
h: 2
22. Csács (*in promontorio*): ismeretlen
kp, kanizsai ker. (CVZ 247.)
hívek: —
h: —
23. Csány: Mindenszentek
pl, keszthelyi ker. (CVZ 166.)
kegyúr: Csányi család
hívek: 430 k
h: 2
24. Csány: Nepomuki Szent János
kápolna, keszthelyi ker. (CVZ 167.)
hívek: —
h: —
25. Csatár: Szűz Mária szeplőtelen
fogantatása
pl, kanizsai ker. (CVZ 238.)
hívek: 490 k, 4 a
h: 3
26. Csatár (*in promontorio Petend*):
ismeretlen
kp, kanizsai ker. (CVZ 239.)
hívek: —
h: —
27. Csicsó: Szent Ágoston
pl, füredi ker. (CVZ 437.)
kegyúr: veszprémi püspök
hívek: 336 k
h: 2
28. Csapok: Szent István király
f (pl.: Paloznak), füredi ker. (CVZ 421.)
hívek: 74 k, 142 a
h: 2
29. Dabronc: Gyümölcsoltó Boldog-
asszony
f (pl.: Rendek), sümegi ker. (CVZ 74.)
hívek: 430 k
h: 1
30. Deáki: Szent Vendel
praedium (pl.: Nyirád), sümegi ker.
(CVZ 111.)
hívek: 5 k, 5 a
h: —
31. Diska: Páduai Szent Antal
f (pl.: Tapolca), tapolcai ker.
(CVZ 296.)
hívek: 16
h: —

32. Diszel: Szent Márton
f (pl.: Gyulakeszi), tapolcai ker.
(CVZ 312.)
hívek: 658 k, 6 a
h: 2

33. Dörögdt: Szűz Mária neve
pl, füredi ker. (CVZ 462.)
kegyúr: nincs
hívek: 355 k, 379 a
h: 1

4. kép: Taliándörögdt, Szűz Mária neve
templom (VFL IX.3.c. nyomán)

34. Egregy: ismeretlen
f (pl.: Alsópáhok), keszthelyi ker.
(CVZ 184.)
hívek: 180 k
h: 2

35. Felsőörs: Mária Magdolna
pl, füredi ker. (CVZ 426.)
kegyúr: Batthyány család
hívek: 122 k, „*potior pars*” a
h: 2

36. Felsőpáhok: ismeretlen
f (pl.: Alsópáhok), keszthelyi ker.
(CVZ 183.)
hívek: 372 k
h: 1

37. Felsőrajk: Szent Anna
f (pl.: Pacsa), kiskomáromi ker.
(CVZ 389.)
hívek: 288 k
h: 1

38. Füred: Szamáriai asszonnyal beszélő
Jézus kp
(pl.: Paloznak), füredi ker. (CVZ 423.)
hívek: —
h: —

39. Galambok: Urunk Mennybemenetele
f (pl.: Kiskomárom), kiskomáromi ker.
(CVZ 346.)
hívek: 464 k, 256 a
h: 2

40. Garabonc: Szent Adalbert
f (pl.: Merenye), kiskomáromi ker.
(CVZ 369.)
hívek: 334 k
h: 3

41. Gelse: Sarlós Boldogasszony
pl, kanizsai ker. (CVZ 211.)
kegyúr: nincs
hívek: 843 k
h: 2

42. Gógánfa: Keresztelő Szent János
f (pl.: Rendek), sümegi ker. (CVZ 73.)
hívek: 634 k
h: —

43. Gulács: Pádúai Szent Antal
f (pl.: Tördemic), tapolcai ker.
(CVZ 320.)
hívek: 441 k, 20 a
h: 1

44. Gyömörő: Szent Kereszt feltalálása
f (pl.: Rendek) sümegi ker. (CVZ 71.)
hívek: 580 k
h: 2

45. Gyulakeszi: Kisboldogasszony pl,
tapolcai ker. (CVZ 308.) kegyúr:
Esterházy Miklós
hívek: 575 k
h: 3

46. Gyulakeszi: Szent Donát
kp (pl.: Gyulakeszi), tapolcai ker.
(CVZ 309.)
hívek: —
h: 1

47. Hahót: Szent Margit
pl, kanizsai ker. (CVZ 220.)
kegyúr: Festetics Pál
hívek: 991 k
h: 2
48. Haláp: Szent József
f (pl.: Tapolca), tapolcai ker.
(CVZ 290.)
hívek: 467 k
h: 3
49. Hegymagas: Szűz Mária neve
f (pl.: Tapolca), tapolcai ker.
(CVZ 293.)
hívek: 180 k
h: 2
50. Hegymagas: Szent Lőrinc
f (pl.: Tapolca), tapolcai ker.
(CVZ 293.)
hívek: —
h: 1
51. Hídvég: Nepomuki Szent János
f (pl.: Kiskomárom), kiskomáromi ker.
(CVZ 350.)
hívek: 78 k
h: 1
52. Homokkomárom: Kisboldogasszony
pl, kanizsai ker. (CVZ 205.)
kegyúr: Batthyány család
hívek: 132 k
h: 4
53. Hosztót: Nagyboldogasszony
f (pl.: Szegvár), sümegi ker. (CVZ 50.)
hívek: 182 k
h: 1
54. Istvánd: ismeretlen
f (pl.: Lesencetomaj), tapolcai ker.
(CVZ 328.)
hívek: 532 k
h: 2
55. Kacorlak: Szent Anna
f (pl.: Hahót), kanizsai ker. (CVZ 228.)
hívek: 282 k, 1 a
h: 2
56. Kál: Szent István király
f (pl.: Pacsa), kiskomáromi ker.
(CVZ 388.)
hívek: 379 k
h: 2
57. Kallós: ismeretlen
f (pl.: Kehida), keszthelyi ker.
(CVZ 162.)
hívek: 249 k
h: 1
58. Kálmánca: Nepomuki Szent János
kp (pl.: Palin), kanizsai ker. (CVZ 197.)
kegyúr: Inkey család
hívek: —
h: —
59. Kanizsa: Szent József
pl, kanizsai ker. (CVZ 199.)
hívek: 3128 k, 225 a
h: 6
60. Kanizsa (*in minori Canisa*):
ismeretlen
kp, kanizsai ker. (CVZ 200.)
hívek: —
h: 1
61. Kanizsa (*in promontorio*): Szent
György
kp, kanizsai ker. (CVZ 200.)
hívek: —
h: harangláb
62. Kanizsa (piarista): Nepomuki Szent
János
kp, kanizsai ker. (CVZ 200.)
hívek: —
h: 3
63. Kanizsa (kórház): Szent Márton
kp, kanizsai ker. (CVZ 200.)
hívek: —
h: —
64. Kanizsa (*in promontorio*):
Szentháromság
kp, kanizsai ker. (CVZ 200.)
hívek: —
h: harangláb

65. Kanizsa (*in promontorio*): Szent Donát
kp, kanizsai ker. (CVZ 201.)
hívek: —
h: harangláb
66. Kanizsa (*ad finem oppidi posita*): Szent Kereszt
kp, kanizsai ker. (CVZ 201.)
hívek: —
h: —
67. Kanizsa (*in promontorio*): Urunk színeváltozása
kp, kanizsai ker. (CVZ 201.)
hívek: —
h: harangláb
68. Kapolcs: Szentháromság
f (pl.: Petend), füredi ker. (CVZ 459.)
hívek: 363 k, 473 a
h: 1
69. Kapornak: Szent Megváltó
pl, kiskomáromi ker. (CVZ 410.)
kegyúr: kapornaki apát
hívek: 555 k
h: 2
70. Káptalanfa: Szűz Mária szeplőtelen fogantatása
pl, sümegi ker. (CVZ 58.)
kegyúr: Esterházy Károly
hívek: 560 k
h: 2
71. Káptalanfa (*juxta viam*): ismeretlen
kp, sümegi ker. (CVZ 59.)
hívek: —
h: —
72. Káptalantóti: Szent Márton
pl, tapolcai ker. (CVZ 298.)
kegyúr: győri káptalan
hívek: 742 k
h: 2
73. Káptalantóti (*in promontorio Bács*): ismeretlen
kp, tapolcai ker. (CVZ 300.)
hívek: —
h: —
74. Karmacs: Mindenszentek
pl, keszthelyi ker. (CVZ 153.)
kegyúr: nincs
hívek: 798 k
h: 2
75. Kehida: Gyümölcsoltó Boldogasszony
pl, keszthelyi ker. (CVZ 159.)
kegyúr: Batthyány Ignác
hívek: 401 k
h: 3
76. Kékkút: Szent Demeter
f (pl.: Káptalantóti), tapolcai ker. (CVZ 304.)
hívek: 289 k
h: 2
77. Kemend: Szent Kristóf
f (pl.: Nemesapáti), kiskomáromi ker. (CVZ 406.)
hívek: 551 k
h: 2
78. Keszthely: Szent Márton
pl, keszthelyi ker. (CVZ 172.)
kegyúr: Festetics Pál
hívek: 3161 k
h: 4
79. Keszthely (*in promontorio Diás*): Havas Boldogasszony
kp, keszthelyi ker. (CVZ 173.)
hívek: —
h: —
80. Keszthely: Kisboldogasszony (ferences)
templom, keszthelyi ker. (CVZ 173.)
hívek: —
h: —
81. Keszthely (*in promontorio Vas-Hegy*): Kisboldogasszony
kp, keszthelyi ker. (CVZ 173.)
hívek: —
h: —

82. Keszthely (*in promontorio Agyag*):
Nagyboldogasszony
kp, keszthelyi ker. (CVZ 173.)
hívek: —
h: —
83. Keszthely (*in promontorio Tomaj*):
Szent Anna
kp, keszthelyi ker. (CVZ 173.)
hívek: —
h: —
84. Keszthely (*in promontorio Vonyarc*):
Szent Kereszt felmagasztalása
kp, keszthelyi ker. (CVZ 173.)
hívek: —
h: —
85. Keszthely (*in promontorio Szent-Mihály-Hegye*): Szent Mihály
kp, keszthelyi ker. (CVZ 173.)
hívek: —
h: —
86. Keszthely (*in caemeterio*): Szent Miklós
kp, keszthelyi ker. (CVZ 173.)
hívek: —
h: —
87. Kisapáti: Szent Kereszt
f (pl.: Tapolca), tapolcai ker. (CVZ 291.)
hívek: 241 k
h: 1
88. Kisgörbő: Szent Jakab
pl, sümegi ker. (CVZ 77.)
kegyúr: nincs
hívek: 342 k
h: 3
89. Kiskomárom: Szentháromság
pl, kiskomáromi ker. (CVZ 341.)
kegyúr: Központi Szeminárium
hívek: 877 k
h: 3
90. Kiskomárom: Szent József
kp, kiskomáromi ker. (CVZ 341.)
hívek: —
h: —
91. Komárváros: Urunk színeváltozása
f (pl.: Kiskomárom), kiskomáromi ker. (CVZ 345.)
hívek: 665 k
h: 1
92. Kővágóörs: Szent Lőrinc
pl, tapolcai ker. (CVZ 275.)
kegyúr: nincs
hívek: 594 k, 726 a
h: 2
93. Kővágóörs: Szent Fülöp és Jakab
kp, tapolcai ker. (CVZ 275.)
hívek: —
h: —
94. Köveskál: Urunk Mennybemenetele
f (pl.: Szentbékállá), tapolcai ker. (CVZ 272.)
hívek: 218 k, 592 a
h: 1
95. Lesencetomaj: Szent Anna
pl, tapolcai ker. (CVZ 324.)
kegyúr: Nedeczky család
hívek: 422 k
h: 2
96. Lovas: Szűz Mária neve
f (pl.: Paloznak), füredi ker. (CVZ 422.)
hívek: 64 k, 191 a
h: 2
97. Magyarád: Keresztelő Szent János
f (pl.: Kiskomárom), kiskomáromi ker. (CVZ 349.)
hívek: 347 k
h: 1
98. Megyer: ismeretlen
f (pl.: Szegvár), sümegi ker. (CVZ 56.)
hívek: 116
h: harangláb
99. Merenye: Szent Mihály
pl, kiskomáromi ker. (CVZ 365.)
kegyúr: veszprémi káptalan
hívek: 270 k
h: 3

100. Meszesgyörök: Szent Mihály
f (pl.: Keszthely), keszthelyi ker.
(CVZ 177.)
hívek: 253 k
h: 1
101. Mihályfa: Kisboldogasszony
f (pl.: Püspökcsehi), sümegi ker.
(CVZ 93.)
hívek: 702 k
h: 2
102. Mindszenthálla: Mindenszentek
f (pl.: Szentbékálla), tapolcai ker.
(CVZ 270.)
hívek: 326 k
h: 2
103. Monostorapáti: Nepomuki Szent János
pl, tapolcai ker. (CVZ 259.)
kegyúr: veszprémi püspök
hívek: 624 k, 8 a
h: 2
104. Nagyörbő: ismeretlen
f (pl.: Kisörbő), sümegi ker. (CVZ 81.)
hívek: 292 k
h: 1
105. Nagyréce: Háromkirályok
f (pl.: Bakónak), kiskomáromi ker.
(CVZ 396.)
hívek: 419 k, 11 a
h: 2
106. Nemesapáti: Szent Miklós
pl, kiskomáromi ker. (CVZ 399.)
kegyúr: nincs
hívek: 2154 k, 6 a
h: 5
107. Nemesapáti (*in promontorio*):
ismeretlen
kp, kiskomáromi ker. (CVZ 400.)
hívek: —
h: —
108. Nemesszer: ismeretlen
f (pl.: Szentpéterúr), kanizsai ker.
(CVZ 193.)
hívek: 109 k
h: 1
109. Németfalu: Szent Péter és Pál
f (pl.: Lesencetomaj), tapolcai ker.
(CVZ 329.)
hívek: 310 k
h: 2
110. Németfalu (*in promontorio Hosszú-Berek*): Szent Donát
kp (pl.: Lesencetomaj), tapolcai ker.
(CVZ 330.)
hívek: 75 k
h: —
111. Nyirád: Szentháromság
pl, sümegi ker. (CVZ 105.)
kegyúr: veszprémi püspök
hívek: 981 k
h: 2
112. Óhid: Mindenszentek
f (pl.: Kisörbő), sümegi ker. (CVZ 82.)
hívek: 658 k
h: 2
113. Ollár: Szent Péter és Pál
f (pl.: Nemesapáti), kiskomáromi ker.
(CVZ 407.)
hívek: —
h: —
114. Orosztony: Szentháromság
f (pl.: Szabar), kiskomáromi ker.
(CVZ 377.)
hívek: 379 k
h: 2
115. Orosztony (*in promontorio*): Szent Apostolok
kp (pl.: Szabar), kiskomáromi ker.
(CVZ 378.)
hívek: —
h: —

116. Öcs: Szent Mihály
f (pl.: Dörögd), füredi ker. (CVZ 466.)
hívek: 180 k, 266 a
h: 2
117. Örvényes: Szent Imre
f (pl.: Tihany), füredi ker. (CVZ 434.)
hívek: 212 k
h: 2
118. Örvényes: Szent Rókus, Vendel és Rozália
kp (pl.: Tihany), füredi ker. (CVZ 435.)
hívek: —
h: —
119. Ötvös: Kisboldogasszony praedium (pl.: Rendek), sümegi ker. (CVZ 75.)
hívek: 65 k
h: 1
120. Pacsa: Keresztelő Szent János pl, kiskomáromi ker. (CVZ 385.)
kegyúr: nincs
hívek: 630 k
h: 2
121. Pacsa (*in promontorio*): ismeretlen kp, kiskomáromi ker. (CVZ 385.)
hívek: —
h: —
122. Pakod: Szent Margit pl, sümegi ker. (CVZ 37.)
kegyúr: nincs
hívek: 718 k
h: 1
123. Palin: Szent József adminisztratúra, kanizsai ker. (CVZ 196.)
hívek: 142 k
h: 1
124. Palin (*in promontorio Förhinc*): ismeretlen kp (adm: Palin), kanizsai ker. (CVZ 196.)
hívek: —
h: harangláb
125. Paloznak: Szent István protomártír pl, füredi ker. (CVZ 417.)
kegyúr: veszprémi káptalan
hívek: 61 k, 96 a
h: 2
126. Petend: Keresztelő Szent János pl, füredi ker. (CVZ 454.)
kegyúr: Esterházy Károly
hívek: 269 k, 3 a
h: 2
127. Petőhenye: Mindenszentek f (pl.: Szentivány), kanizsai ker. (CVZ 254.)
hívek: 97 k
h: 1
128. Petőhenye (*in promontorio*): Szent István király kp (pl.: Szentivány), kanizsai ker. (CVZ 254.)
hívek: —
h: —
129. Pölöske: ismeretlen oratorium privatum (pl.: Szentlászló), kanizsai ker. (CVZ 233.)
hívek: —
h: —
130. Pölöskefej: Mária Magdolna f (pl.: Hahót), kanizsai ker. (CVZ 229.)
hívek: 355 k
h: 1
131. Prága: Szent István király f (pl.: Püspökcsehi), sümegi ker. (CVZ 95.)
hívek: 329 k
h: 2
132. Püspökcsehi: Szent Mihály pl, sümegi ker. (CVZ 86.)
kegyúr: veszprémi püspök
hívek: 468 k
h: 2
133. Püspökcsehi: Szent Vendel kp (pl.: Püspökcsehi), sümegi ker. (CVZ 87.)
hívek: —
h: —

134. Rád: Szentháromság
f (pl.: Szentpéterúr) kanizsai ker.
(CVZ 192.)
hívek: 729 k
h: 2

135. Raposka: Szent Mihály
f (pl.: Tapolca), tapolcai ker.
(CVZ 295.)
hívek: 169 k
h: 1

136. Raposka (*in promontorio*): Páduai
Szent Antal
kp (pl.: Tapolca), tapolcai ker.
(CVZ 295.)
hívek: —
h: 1

137. Rendek: Szent Lőrinc
pl, sümegi ker. (CVZ 66.)
kegyúr: nincs
hívek: 1300 k
h: 3

138. Rendes: Szent Péter és Pál
f (pl.: Kővágóörs), tapolcai ker.
(CVZ 280.)
hívek: 149 k
h: 1

139. Rezi: Szent Lukács
pl, keszthelyi ker. (CVZ 148.)
kegyúr: Festetics Pál
hívek: 688 k
h: 2

140. Rezi (*in promontorio*): Szent Donát
kp (pl.: Rezi), keszthelyi ker.
(CVZ 149.)
hívek: —
h: —

141. Rigács: Gyümölcsoltó Boldogasszony
f (pl.: Szegvár), sümegi ker. (CVZ 54.)
hívek: 261 k, 100 a
h: 1

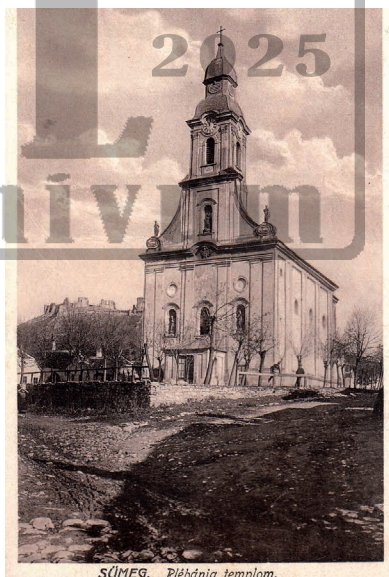
142. Salföld: Szent Máté
f (pl.: Káptalantóti), tapolcai ker.
(CVZ 306.)
hívek: 446 k
h: 2

143. Sármellék: ismeretlen
pl, kiskomáromi ker. (CVZ 357.)
kegyúr: nincs
hívek: 677 k, 5 a
h: 2

144. Sárosd: ismeretlen
f (pl.: Szegvár), sümegi ker. (CVZ 54.)
hívek: 360 k
h: 1

145. Sáska: Szent Imre
f (pl.: Monostorapáti), tapolcai ker.
(CVZ 264.)
hívek: 437 k
h: 2

146. Sümeg: Urunk Mennybemenetele
pl, sümegi ker. (CVZ 98.)
kegyúr: veszprémi püspök
hívek: 1975 k
h: 4

5. kép: Sümeg, Urunk Mennybemenetele
templom (VFL IX.3.c. nyomán)

147. Sümeg: ismeretlen (püspöki palotában)
kp, (pl.: Sümeg), sümegi ker. (CVZ 99.)
hívek: —
h: 2
148. Sümeg: [Sarlós] Boldogasszony (ferences)
templom (pl.: Sümeg), sümegi ker. (CVZ 99.)
hívek: —
h: —
149. Szabar: Szűz Mária
pl, kiskomáromi ker. (CVZ 373.)
kegyúr: nincs
hívek: 405 k
h: 2
150. Szántó: Szent Kozma és Damján
pl, keszhelyi ker. (CVZ 125.)
kegyúr: Festetics Pál
hívek: 944 k, 7 a
h: 2
151. Szegvár: Krisztus Öt Szent Sebe
pl, sümegi ker. (CVZ 46.)
kegyúr: Gyulai Gál család
hívek: 260 k
h: 2
152. Szegvár: Szent Anna
kp (pl.: Szegvár), sümegi ker. (CVZ 47.)
hívek: —
h: —
153. Szentantalfa: Páduai Szent Antal
f (pl.: Csicsó), füredi ker. (CVZ 450.)
hívek: 118 k, 453 a
h: 1
154. Szentbalázs: Urunk Színeváltozása
f (pl.: Hahót), kanizsai ker. (CVZ 224.)
hívek: 807 k, 1 a
h: 2
155. Szentbékáll: Gyümölcsoltó Boldogasszony
pl, tapolcai ker. (CVZ 266.)
kegyúr: veszprémi püspök
hívek: 545 k, 4 a
h: 3
156. Szentgrót: Szent Imre
pl, keszhelyi ker. (CVZ 137.)
hívek: 1028 k, 172 a
h: 4
157. Szentgrót (*in castello*): ismeretlen oratorium privatum (pl.: Szentgrót), keszhelyi ker. (CVZ 138.)
hívek: —
h: —
158. Szentgyörgyvár: Szent György
pl, kiskomáromi ker. (CVZ 352.)
hívek: 298 k
h: 1
159. Szentivány: Keresztelő Szent János
pl, kanizsai ker. (CVZ 250.)
hívek: 270 k
h: 2
160. Szentjakabfa: Szent Jakab, Fábián és Sebestyén
f (pl.: Csicsó), füredi ker. (CVZ 442.)
hívek: 190 k, 8 a
h: 2
161. Szentlászló: Szent László
pl, kanizsai ker. (CVZ 232.)
hívek: 454 k, 1 a
h: 4
162. Szentmihály: Szent Mihály
f (pl.: Szentlászló), kanizsai ker. (CVZ 235.)
hívek: 515 k, 2 a
h: 2
163. Szentmiklós: Nagyboldogasszony
f (pl.: Kanizsa), kanizsai ker. (CVZ 203.)
hívek: 1496 k
h: 2

164. Szentpéterúr: Szent Péter és Pál
pl, kanizsai ker. (CVZ 189.)
hívek: 665 k, 1 a
h: 2
165. Szerdahely: ismeretlen
f (pl.: Hahót), kanizsai ker. (CVZ 226.)
hívek: 394 k
h: 2
166. Szerdahely (*in promontorio*): Szent
Kereszt felmagasztalása
kp (pl.: Hahót), kanizsai ker.
(CVZ 227.)
hívek: —
h: —
167. Szigliget: Mária Magdolna
f (pl.: Tördemic), tapolcai ker.
(CVZ 321.)
hívek: 390 k
h: 1
168. Szöppötk: Fájdalmas Szűz
f (pl.: Nemesapáti), kiskomáromi ker.
(CVZ 405.)
hívek: 392 k, 8 a
h: 1
169. Tagyon: Mária Magdolna
f (pl.: Csicsó), füredi ker. (CVZ 449.)
hívek: 101 k, 49 a
h: 1
170. Tapolca: Nagyboldogasszony
pl, tapolcai ker. (CVZ 283.)
kegyúr: veszprémi püspök
hívek: 2274 k, 1 a
h: 4
171. Tekenye: ismeretlen
f (pl.: Szentgrót), keszthelyi ker.
(CVZ 143.)
hívek: 579 k
h: 2
172. Tihany: Szent Ányos
pl, füredi ker. (CVZ 428.)
kegyúr: tihanyi apát
hívek: 466 k, 130 a
h: 6
173. Tördemic: Szent Mihály
pl, tapolcai ker. (CVZ 314.)
kegyúr: nincs
hívek: 274 k
h: 2
174. Tűrje: Gyümölcsoltó Boldogasszony
pl, sümegi ker. (CVZ 42.)
kegyúr: Batthyány család
hívek: 1153 k
h: 3
175. Tűrje: Szent Flórián
kp (pl.: Tűrje), sümegi ker. (CVZ 43.)
hívek: —
h: —
176. Tűrje: Szent Vendel
kp (pl.: Tűrje), sümegi ker. (CVZ 43.)
hívek: —
h: —
177. Udvari: Szent Márton
f (pl.: Csicsó), füredi ker. (CVZ 446.)
hívek: 58 k, 179 a
h: 1
178. Újlak: Szent Őrőangyalok
f (pl.: Merenye), kiskomáromi ker.
(CVZ 370.)
hívek: 348 k
h: 1
179. Ukk: Szentháromság
f (pl.: Szegvár), sümegi ker. (CVZ 52.)
hívek: 457 k, 33 a
h: 2
180. Véged: Szent György
f (pl.: Zalabér), sümegi ker. (CVZ 33.)
hívek: 542 k
h: 2
181. Vindornyalak: Szentháromság
f (pl.: Szántó), keszthelyi ker. (CVZ
129.)
hívek: 232 k, 3 a
h: 1

182. Vita: Szent István király
pl, tapolcai ker. (CVZ 333.)
kegyúr: nincs
hívek: 824 k
h: 2
183. Vita (*in promontorio Becze*):
Szentháromság
kp (pl.: Vita), tapolcai ker. (CVZ 334.)
hívek: —
h: —
184. Zalaapáti: Szent Őrzőangyalok
pl, kiskomáromi ker. (CVZ 381.)
kegyúr: zalavári apátság
hívek: 525 k, 1 a
h: 2
185. Zalabér: Szentháromság
pl, sümegi ker. (CVZ 29.)
kegyúr: nincs
hívek: 749 k
h: 3
186. Zalakoppány: Nagyboldogasszony
pl, keszhelyi ker. (CVZ 113.)
hívek: 827 k
h: 3
187. Zalaszentlászló: Szent László
pl, keszhelyi ker. (CVZ 131.)
kegyúr: Széchényi Ferenc
hívek: 388 k
h: 2
188. Zalavár: Szűz Mária
pl, kiskomáromi ker. (CVZ 362.)
kegyúr: zalavári apátság
hívek: 524 k
h: 2
189. Zsid: Szent Domonkos
pl, keszhelyi ker. (CVZ 119.)
kegyúr: Festetics Pál
hívek: 956 k
h: 2

RÖVIDÍTÉSEK, FORRÁSOK, BIBLIOGRÁFIA

MÉM MDK = Magyar Építészeti Múzeum és Műemlékvédelmi Dokumentációs Központ, Budapest

MNL BaML = Magyar Nemzeti Levéltár Baranya Vármegyei Levéltára, Pécs

MNL OL = Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára, Budapest

MNL VeML = Magyar Nemzeti Levéltár Veszprém Vármegyei Levéltára, Veszprém

LDM = Laczkó Dezső Múzeum, Veszprém

OMF = Országos Műemléki Felügyelőség (megszűnt intézmény)

OMVH = Országos Műemlékvédelmi Hivatal (megszűnt intézmény)

OSzK = Országos Széchényi Könyvtár, Budapest

VFL = Veszprémi Főegyházmegyei Könyvtár és Levéltár, Veszprém

VMT Adatbázis = Veszprém megye templomainak adatbázisa. Online Adatbázis. OTKA K 134806. számú pályázat.

Források

ERZEUGNISSE, 1858.

Erzeugnisse der K. K. Privilegierten Thonwaaren und Bauornamente-Fabrik des Heinrich Drasche zu Inzersdorf am Wienerberg. Wien, 1858.

ERZEUGNISSE, 1865.

Erzeugnisse der K. K. Privilegierten Thonwaaren und Bauornamente-Fabrik des Heinrich Drasche zu Inzersdorf am Wienerberg. Wien, 1865.

MNL BaML XI.6.

Angster József és Fia Orgona és Harmóniumgyár iratai. Szerződések. Rajzok. Orgonasíp requirálási főkönyv.

MNL VeML V.102.h.1.

Veszprém Város Tanácsának iratai. Népösszeírások. 1849., 1862.

MNL VeML V.141.f.

Veszprém város képviselőtestületének iratai. Választási iratok. 1869., 1871., 1874.

MNL VEML XII.2.I. 5/G.

Horváth Konstantin irathagyatéka. Történelmi adatok. Zirc, Polány, Nagytevel. 1752.

MUSTER-BUCH, 1880.

Muster-Buch der Thonwaaren-Fabrik der Wienerberger Ziegelfabriks- und Baugesellschaft. Wien, 1880.

OLASZFALUI PLÉB. LVT.

Olaszfalui plébánia levéltára. Éves adások. Költségvetés az olaszfalui rom. kath. templom orgonájának a felújításáról. 1904. augusztus 7., 1904. október 9-i iskolaszéki jegyzőkönyv. Levelek Newarkból (USA), 1922.

Bibliográfia

ACP 7.

HENSZLMANN Lilla (szerk.). *Acta Cassae Parochorum 7.* A Magyar Tudományos Akadémia Művészettörténeti Kutatócsoportjának Forráskiadványai XVII. Budapest, 1980.

AGGHÁZY, 1937.

Aggházy Mária: *A zirci apátság templomépítkezései a XVIII. században.* A Veszprémi Egyházmegye Múltjából 6. Veszprém, 1937.

BAKÓ, 1993.

BAKÓ Zsuzsanna Ildikó: Gerecze Péter fényképhagyatéka. *Forráskiadványok* 1. OMVH Budapest, 1993.

BAKU–CSÍKY, 2012.

Baku Eszter – Csíky Balázs: Hagyomány és újítás. Katolikus egyházművészet a két világháború közötti Magyarországon. Mózessy Gergely szerk.: *Prohászka-tanulmányok 2009-2012.* Székesfehérvári Püspöki és Székeskáptalani Levéltár, Székesfehérvár, 2012, 286-308.

BAKU, 2018.

BAKU Eszter: *Hagyomány és újítás: A centralitás történeti hagyománya és korszerűsége a két világháború közötti magyar templomépítészetben,* PhD értekezés, BME, Budapest, 2018.

BALÁZSIK, 2007.

BALÁZSIK Tamás: Deckert Krisztián és a kaposvári romantikus építészet. In: BUDA Attila–RITOÓK Pál (szerk.): *A főteli templom és a romantika építésze.* Budapest, 2007. 78–85.

- BALÁZSIK, 2016.
 Balázsik Tamás: Magyarpolány rk. templom. Építéstörténeti dokumentáció, értékleltár és restaurátori helyreállítási javaslat. Kézirat, 2016.
- BARRAL I ALTET–AVRIL–GABROIT-CHOPIN, 1984.
 Xavier BARRAL I ALTET–Francois AVRIL–Danielle GABROIT-CHOPIN: Romainische Kunst. Zweiter Band. Nord- und Westeuropa 1060–1220. München, 1984.
- BEDY, 1934.
 BEDY Vince: A felsőörsi prépostság története. Veszprém, 1934.
- BÉKEFI, 1896.
 BÉKEFI Remig: *Emlékkönyv, melyet Magyarország ezeréves fennállásának ünnepén közrebocsát a magyar ciszterci Rend*. Budapest, 1896.
- BENDA, 1968.
 Benda Kálmán: Helytörténeti kiadványok. *Századok* 1968. 292–298.
- BICSKEI, 2022.
 BICSKEI Éva: A veszprémi Ranolder-albumról. In: FARBAKY Péter–FARBAKY-NÉ Deklava Lilla (szerk.): *A haza építőkövei. Tanulmányok a 19. századi építészet köréből Sisa József tiszteletére*. Budapest, 2022. 225–238.
- BIÉLER 1961.
 BIÉLER, André.: *Liturgie et architecture. Le temple des chrétiens*, Genève, 1961.
- T. BÍRÓ, 1993–94.
 T. BÍRÓ Katalin: *A Szentgál, Füzi-kút későneolitik település kőanyaga*. A Veszprém Megyei Múzeumok Közleményei 19-20. Veszprém, 1993-1994. 89–118.
- BÍRÓ–JENEY–SZALAY, 2003.
 ifj. BÍRÓ László–JENEY Zoltán–SZALAY György: Szentgál, református templom. A szószer restaurátori kutatása. in.: Mentényi Klára szerk.: *Műemlékvédelmi Szemle 2003/2. Az Országos Műemléki Felügyelőség tájékoztatója. Összefoglaló jelentések a 2002. évi helyszíni műemléki kutatásairól*. Budapest 2003.
- T. BÍRÓ–REGENYE, 2001.
 T. BÍRÓ Katalin–REGENYE Judit: *Tűzkőbánya és feldolgozó telepek. Egy Szentgál (Veszprém megye) környéki neolitikus lelőhelycsoport kutatása*. DANI János - HAJDÚ Zsigmond - NAGY Emese Gyöngyvér (szerk.): *MÓMOSZ I.* Debrecen, 2001. 95–105.

- BODÓ, 2002.
BODÓ Balázs: A veszprémvölgyi apácakolostor építéstörténete és kőfaragványai. *Műemlékvédelmi Szemle*, 12. évf. 2002. 1. 41–63.
- BOGYAY, 1944.
BOGYAY Tamás: A felsőörsi prépostsági templom helyreállítása. *Balatoni Szemle* 3. évf. 17-18. 1944. 473–476.
- BONOMI, 1944–1945.
BONOMI, Eugen: Bürgerrecht und Bürgertum in Stuhlveibenburg 1688-1848. *Sudost-Forschungen* IX-X (1944-45) 260–361.
- BOROSS 2018.
BOROSS István: *Forrásaink a reformációról*. Dokumentumok az MNL Veszprém Megyei Levéltárában. Veszprém, 2018.
- BOROVI, 2000.
BOROVI József: *Az esztergomi érseki egyházmegye felosztása*. Budapest, 2000.
- BRUNNER–GOPCSA, 2016.
BRUNNER Attila–GOPCSA Katalin: *Veszprém város építésze a „hosszú” 19. században*. Műhelytanulmányok a műemléki topográfiához, 5. Székesfehérvár, 2016.
- BSHPF
Bulletin de la Société Préhistorique Française.
- CZAJLIK, 2022.
CZAJLIK Zoltán: *A terepi kirándulástól a domborzatmodellig*. Budapest, 2022.
- SZ. CZEGLDÉY–KOPPÁNY, 1964.
SZ. CZEGLDÉY Ilona–KOPPÁNY Tibor: A középkori Ecsér falu és temploma. *Archeológiai Értesítő* 91. 1. 1964. 41–61.
- CVZ
KANÁSZ Viktor (szerk.): *A veszprémi egyházmegye egyházlátogatási jegyzőkönyvei 1778–1779. I. Zala megye*. A veszprémi egyházmegye múltjából 35. Veszprém, 2020.
- CVV
KANÁSZ Viktor (szerk.): *A veszprémi egyházmegye egyházlátogatási jegyzőkönyvei 1778–1779. II. Veszprém megye*. A veszprémi egyházmegye múltjából 37. Veszprém, 2021.

- CSENGEL–GERE, 1996.
 CSENGEL Péter–GERE László: Előzetes jelentés a városlódi karthauzi kolostor kutatásáról. *Műemlékvédelmi Szemle* 6 (1996) 1. 53–84.
- G. Csete 1839.
 G. CSETE Antal: A' Veszprémi Székes-Egyház. In: GUZMICS Iszidór (szerk.): *Egyházi Tár*. XIII. füzet. Pest, 1839. 321–330.
- DAIREAUX, 2006.
 DAIREAUX, Luc: Les temples normands au XVIIe siècle : essai de typologie. *BSHPF*, 2006.
- CS. DOBROVITS, 1983.
 CS. DOBROVITS Dorottya: *Építkezés a 18. századi Magyarországon. (Az uradalmak építészete)*. Művészettörténeti Füzetek 15. Budapest, 1983.
- DOMBI, 1943.
 DOMBI József, dr. A legújabb magyar monumentális művészet. *Szépművészet* 4. évf. 10. 1943. 195–200.
- HODOSSY, 1999.
 DR. HODOSSY Lajos: *A veszprémi református gyülekezet története (1893–1995)*. THÚRY Etele–Dr. HODOSSY Lajos: Jöjj, mondjunk hálaszót... A veszprémi református gyülekezet története. *Veszprém*, 1999. 71–74., 106., 114–116.
- HORVÁTH, 1930.
 DR. HORVÁTH Konstantin S. O. Cist.: *Zirc története*. Zirci könyvek I. Veszprém, 1930.
- EGER VÁROSKÉPI... 1951.
 [Sz. n.] *Eger városképi és műemléki vizsgálata*. Budapest, 1951.
- ERDEI – TÓTH, 1966.
 ERDEI Ferenc – TÓTH Sándor: *Felsőörs prépostsági templom helyreállítása*. Helyreállított műemlékeink 20. Budapest 1966.
- ERDEI, 1982.
 ERDEI Ferenc: Felsőörs Prépostsági templom. *Tájak, Korok, Múzeumok Kiskönyvtára* 118., Budapest, 1982.
- ÉRI, 2005a.
 ÉRI István: Az öt Dörgicse öt román kori temploma 1. *Várak, kastélyok templomok 2005*. 4. 4–7.
- ÉRI, 2005b.
 ÉRI István: Az öt Dörgicse öt román kori temploma 2. *Várak, kastélyok templomok 2005*. 5. 12–14.

- ÉRI–GERŐNÉ KRÁMER–SZENTLÉLEKY, 1964.
- ÉRI István–GERŐNÉ KRÁMER Márta–SZENTLÉLEKY Tihamér: A dörgicsei középkori templomromok. *Magyar Műemlékvédelem 1959-1960*. Budapest, 1964. 95–116.
- ÉRSZEGI, 2010.
- ÉRSZEGI Géza: I. (Szent) István veszprémi adománylevele. In: Megyetörténet. Egyház- és igazgatástörténeti tanulmányok a veszprémi püspökség 1009. évi adománylevele tiszteletére – A Veszprém Megyei Levéltár kiadványai 22. Veszprém, 2010. 9–32.
- ESTERHÁZY, 1690.
- ESTERHÁZY Pál: *Az egész világon levő csudálatos Boldogságos Szűz képei-nek röviden föl tett Eredeti...* Nagyszombat, 1690.
- D. FEHÉR, 1961.
- D. FEHÉR Zsuzsa: Három kiállítás. *Művészet* 2. évf. 7. 1961. 38-40.
- FEHÉR, 1970.
- FEHÉR Rózsa: A hímeskő alkotója. *Képes Újság* 9. évf. 6. 1970. február 7. 6.
- FILMHÍRADÓ, 1961.
- Mattioni Eszter hímes kőmozaikjai. Szöveg Csőke József, Sziklai Kornél. Magyar Filmhíradó 47/3. bejátszás, 1961. november. Azonosító: MFH_1961_47-03. <https://filmhiradokonline.hu/watch.php?id=16265>, utolsó letöltés: 2024.05.31.
- FILMHÍRADÓ, 1977.
- Mattioni Eszter hímeskő-kompozíciói. Szöveg Csőke József, Fífilina József. Magyar Filmhíradó 25/3. bejátszás, 1977. június. Azonosító: MFH_1977_25-03. <https://filmhiradokonline.hu/watch.php?id=21952>, utolsó letöltés: 2024.05.31.
- FINNEY, 1988.
- FINNEY, Paul Corby: Early Christian Architecture: The Beginnings (A Review Article) *Harvard Theological Review*, 81–3. 1988. 319–339.
- FÜLÖP, 2010.
- FÜLÖP András: *Tihany, Csokonai-liget*. In: KIFALUDY Júlia (Szerk.): *Régészeti kutatások Magyarországon 2009*. Budapest, 2010, 365.
- FÜLÖP – JANKOVICS, 2010.
- FÜLÖP András – JANKOVICS Norbert: *Tihany, Csokonai-liget*. KIFALUDY Júlia (Szerk.): *Régészeti kutatások Magyarországon 2010*. Budapest, 2012, 375.

GÁCH, 1949.

GÁCH Marianne: Mattioni Eszter. Hölgyfutár. *Haladás* 5. évf. 42. 1949. október 20. 11.

GALAVICS, 1984.

GALAVICS, Géza: Antonia Galli Bibiena in Ungheria e in Austria. *Acta Historiae Artium* 30. (1984/1–2) 177–263.

GERGELYFFY, 1967–1968.

GERGELYFFY András: Palota és Castrum Palota. *Magyar Múemlékvédelem* 1967–1968. 125–144.

GERMANN 1963.

GERMANN, Georg.: *Der protestantische Kirchenbau in der Schweiz*. Zürich, 1963.

GIEDION, 1922.

GIEDION, Sigfried: *Spätbarocker und romantischer Klassizismus*. München, 1922.

GOMBOSI, 2008.

GOMBOSI Beatrix: „Köpönyegem pedig az én irgalmasságom...”: Köpönyeges Mária ábrázolások a középkori Magyarországon (Schutzmantelmadonnen aus dem mittelalterlichen Ungarn). Szeged, 2008.

GONDOS–HORVÁTH, 2005.

GONDOS Béla – HORVÁTH Zoltán György: A Balatontól a Bakonyig – Veszprém megye középkori templomai. Budapest, 2005.

GÖMÖRY–CSOMORTÁNY, 2023.

GÖMÖRY Judit – CSOMORTÁNY Levente: Szűz Mária és Szent Imre herceg (egykori piarista) templom. JANKOVICS, 2023. 91–103.

GRÉCZY, 2017a.

GRÉCZY Emőke: A hímeskő női mestere - Mattioni Eszter művészete. *Artmagazin* 15. évf. 5. 2017. 70–77.

GRÉCZY, 2017b.

GRÉCZY Emőke: A hímeskő női mestere. Mattioni Eszter művészete. *Artmagazin Online*. 2017. május 13. (<https://www.artmagazin.hu/artic-les/archivum/5221dbc4e416f64d13b69dd7cd7e9d99>, utolsó letöltés: 2024.06.04.)

GULDEN, 1865.

GULDEN István: A kis-lődi plebánia története. *Magyar Sion* 3. 1865. 671–691.

- GUTHEIL, 2007.
 GUTHEIL Jenő: *Veszprém város okmánytára 1002-1523*. A veszprémi egyházmegye múltjából 18. Veszprém, 2007.
- GUZSIK, 1979.
 GUZSIK Tamás: Veszprém megye középkori templomépítészetének kutatási kérdései. *Veszprém Megyei Múzeumok Közleményei* 14. Veszprém, 1979. 163–202.
- GYÖRFFY, 1977.
 GYÖRFFY György: *István király és műve*. Budapest 1977.
- GYÖRFFY, 1997.
 GYÖRFFY György: A magyar királyi oklevelek a kezdetektől 1200-ig. GYÖRFFY Gy. (szerk.): *Árpád-kori oklevelek 1001–1196*. Budapest, 1997.
- HAJDÓK, 2016.
 HAJDÓK Judit: A bakonybéli apátsági templom. *Collectana Sancti Martini. A Pannonhalmi Főapátság gyűjteményeinek értesítője Pannonhalma*, 2016. 133–162.
- HAJDÓK, 2021.
 HAJDÓK Judit: *A veszprémi Szent Mihály-bazilika orgonája*. Építéstörténeti tudományos dokumentáció. Kézirat, 2021.
- HARIS, 2008.
 HARIS Andrea: Majorsági központtól a kastélyig, avagy a tatai Esterházy-kastély kiépülése. FELT István–SOMORJAY Selysette (szerk.): *Kastélyok évszázadai, évszázadok kastélyai. Tanulmányok a 80 éves Koppány Tibor tiszteletére*. Budapest, 2008. 169–186.
- HARIS, 2020.
 HARIS Andrea: Az attribúció határai és a gyömörei templom. *Ünnepi tanulmányok a 70 éves László Csaba tiszteletére*. Arrabona 58. Győr, 2020. 201–212. 208–210.
- HEGYI, 2018.
 HEGYI Sándor Ferenc: *Szentgál és a nagy háború. A fennmaradt levéltári iratok és az anyakönyvi feljegyzések felhasználásával*. Szentgál, 2018.
- HELYI ÉRTÉKTÁR, 2022.
 DR. PÁSZTORNÉ SIMON Annamária (szerk.): *Kincsek emlékek őre, Felsőörs*. Felsőörs Helyi Értéktár. Felsőörs, 2022.

HERMANN, 2015.

HERMANN István: *A veszprémi egyházmegye igazgatása a 18. században 1700–1777*. A Veszprém Megyei Levéltár Kiadványai 37. / A veszprémi egyházmegye múltjából 28. Veszprém, 2015.

HMM I.

DERCSÉNYI Dezső–VOIT Pál (szerk.): *Magyarország műemléki topográfiája VII. Heves megye műemlékei I*. Budapest, 1969.

HOLL–PARÁDI, 1982.

HOLL Imre – PARÁDI Nándor: Nagykeszi középkori falu kutatása. *Veszprém Megyei Múzeumok Közleményei* 16. Veszprém, 1982. 181–202.

IRÁNYI, 2014.

IRÁNYI László: Adalékok a Veszprémi Angolkisasszonyok Sancta Maria Intézetének történetéhez. *Veszprémi Szemle* 16. 2014/2. 97–107.

JAKAB–JANKOVICS, 2013.

JAKAB Attila – JANKOVICS Norbert: Elpusztult középkori templomok Nagyhalász határában. KOLLÁR Tibor (szerk.): *Középkori templomok a Tiszától a Kárpátokig*. Nyíregyháza, 2013. 179–186.

JANKOVICS, 2010.

JANKOVICS Norbert: A tarnaszentmáriai templom kőfaragványai. TÜSKÉS Anna (szerk.): *Ars perennis*. Fiatal Művészettörténészek II. Konferenciája. CentrArt Művészettörténeti Műhely tanulmányok, Primus Gradus tanulmányok. Budapest, 2010. 329–333.

JANKOVICS, 2022.

JANKOVICS Norbert: A tatai Esterházy-kastély építéstörténete. KÖVESDI Mónika–VIRÁG Zsolt (szerk.): *Tata, Esterházy-kastély. A Nemzeti Kastélyprogram tanulmánykötetei. 1*. Budapest, 2022. 113–131.

JANKOVICS, 2023.

JANKOVICS Norbert (szerk.): *Veszprém város templomai*. Veszprém, 2023.

KAMMERER–DÖRY, 1915.

KAMMERER Ernő – DÖRY Ferenc: *A zichi és vásonkeői gróf Zichy-család idősb ágának okmánytára*. Codex diplomaticus domus senioris comitum Zichy de Zich et Vasonkeo. XI. Budapest, 1915.

KANÁSZ, 2020.

KANÁSZ Viktor: *A canonica visitatio intézményének története és kutatása*. CVZ 7–16.

KARLINSZKY, 2011.

KARLINSZKY Balázs: A balatonfűzfői római katolikus egyházközségek a két világháború között, *Acta Papensia* 2011/3-4, 202–221.

KARLINSZKY, 2020.

KARLINSZKY Balázs: Rétegpasztoráció a Veszprémi Egyházmegyében. KARLINSZKY –VARGA, 2020. 229–243.

KARLINSZKY, 2024.

KARLINSZKY Balázs: *Templomépítések 1778 és 1847 között a Bakonyban és környékén*. KARLINSZKY Balázs – VARGA Tibor László (szerk.): *A veszprémi püspökség „hosszú 19. százada”. A veszprémi egyházmegye története 1777–1917 között*. A veszprémi egyházmegye múltjából 41. Veszprém, 2024. 27–48.

KARLINSZKY –VARGA, 2020.

KARLINSZKY Balázs–VARGA Tibor László (szerk.): *Rott Nándor és kora*. A Katolikus Egyház 1918-1919-ben és a Veszprémi Püspökség a két világháború között. Veszprém, 2020,

KELÉNYI, 1978.

KELÉNYI György: Az Építészeti Igazgatóság és a „hivatalos” építészet Magyarországon a XVIII. század végén. ZÁDOR Anna–SZABOLCSI Hedvig (szerk.): *Művészet és felvilágosodás. Művészettörténeti tanulmányok*. Budapest, 1978. 123–159.

KELÉNYI, 2022.

KELÉNYI György: Megjegyzések klasszicizáló késő barokk építészetünkhöz. FARBAKY Péter – FARBAKYNÉ DEKLAVA Lilla (szerk.): *A haza építőkövei. Tanulmányok a 19. századi építészet köréből Sisa József tiszteletére*. Budapest, 2022.

KÉZAI, 2004.

KÉZAI Simon: *A magyarok cselekedetei*. Budapest, 2004.

KISS, 1972.

KISS Ákos: *Mattioni Eszter művészete*. Szekszárd, 1972.

KOLLÁR, 2000.

KOLLÁR Tibor (szerk.): *A középkori Dél-Alföld és Szer*. Dél-Alföldi évszázadok13. Szeged, 2000.

KOLTAI, 2002.

KOLTAI András: A piarista rend háromszáz éve Veszprémben – tizenkét tételben. A. PERÉMI Ágota (szerk.): *Emlékkötet Laczkó Dezső születésének (1860–1932) 150. évfordulójára*. Veszprém, 2011. 107–120.

KOPPÁNY, 1963.

KOPPÁNY Tibor: *A Balaton-Felvidék románkori templomai*. Veszprém Megyei Múzeumok Közleményei 1. Veszprém 1963. 81–114.

KOPPÁNY, 1967.

KOPPÁNY Tibor.: *Középkori templomok és egyházak helyek Veszprém megyében I.* A Veszprém Megyei Múzeumok Közleményei 6. 1967. 117–150.

KOPPÁNY, 1972.

KOPPÁNY Tibor: *Középkori templomok és egyházak helyek Veszprém megyében II.* A Veszprém Megyei Múzeumok Közleményei 11. Veszprém, 1972. 213–241.

KOPPÁNY, 1984.

KOPPÁNY, Tibor: A Közép-Dunántúl reneszánsz építésze. *Ars Hungarica* 1984/2. 183–232.

KOPPÁNY, 1992.

KOPPÁNY Tibor: *Ozora és uradalmának építésze a 18. században. Adatok Tolna megye építészetének történetéhez.* A Wosinszky Mór Múzeum Évkönyve 17. Szekszárd, 1992. 229–258.

KOPPÁNY, 1993.

KOPPÁNY Tibor: *A Balaton környékének műemlékei.* Művészettörténet - műemlékvédelem 3. OMVH, Budapest, 1993.

KOPPÁNY, 1994.

KOPPÁNY Tibor: Az ösküi kerektemplom és helyreállítása. *Műemlékvédelmi Szemle* 1994/2. 21–32.

KOPPÁNY, 2014.

KOPPÁNY Tibor: Padányi Bíró Márton veszprémi püspök művész- és mesterköre (Adalékok a 18. század középső évtizedeinek dunántúli művészetéhez). *Művészettörténeti Értesítő* 63. évf. 1. 39–66.

KOPPÁNY–HÉCZEY-MARKÓ, 2023.

KOPPÁNY András–HÉCZEY-MARKÓ Ágnes: A veszprémvölgyi apácakolostor egykori templomának romjai és az úgynevezett Jezsuita templom. JANKOVICS 2023. 113–123.

KÖBLÖS, 2011.

KÖBLÖS József (szerk): „*Processus visitationis*”. *Torkos Jakab egyházlátogatása 1747-ben*. A Pápai Református Gyűjtemények Kiadványai, Forrásközlések 11. Pápa, 2011.

KÖBLÖS–KRÁNITZ 2009.

KÖBLÖS József – KRÁNITZ Zsolt.: *A Dunántúli Református Egyházkerület prédikátorai és rektorai I. 1526–1760* - A Pápai Református Gyűjtemények Kiadványai, Forrásközlések 10. Pápa, 2009.

KÖRMENDY, 1965.

KÖRMENDY József, Adalékok a felsőörsi Árpád-kori templom kutatásának történetéhez. Naplójegyzetek. BARDOLY István – LÁSZLÓ Csaba (szerk.): *Tanulmányok Koppány Tibor 70. születésnapjára*. Budapest, 1998. 83–96.

KÖRMENDY, 1971.

KÖRMENDY József: *Fa- és sövénytemplomok a Veszprémi Egyházmegye területén a XVIII. században*. Veszprém Megyei Múzeumok Közleményei 10., Veszprém, 1971. 53–78.

KÖRNER–NAGY, 2002.

F. KÖRNER Zsuzsa–NAGY Márta: A városrendezési szabályozás története Magyarországon. *Építés-Építészettudomány* 30. 2002/1-2. 123–158.

KRÄHLING, 2009.

KRÄHLING János.: Adalékok a hugenotta típusú imaház magyarországi elterjedéséhez - a Charenton-típus. *Műemlékvédelem* 4/2009. 190–196.

KRÄHLING, 2012.

KRÄHLING János: Adalékok a 17. század magyarországi protestáns templomépítészeténekértékeléséhez. Késő középkor – reneszánsz – kora barokk. *Architectura Hungariae* 11. 2012. 45–53.

KRALOVÁNSZKY, 1994.

Kralovánszky Alán: A tihanyi vár 1982. évi feltárása. *Műemlékvédelem* 38. 1994. 209–218.

- KRALOVÁNSZKY–K. PALÁGYI–TÓTH, 1976.
KRALOVÁNSZKY Alán–K. PALÁGYI Sylvia–TÓTH Sándor: *Római és középkori kőtár katalógusa*. Tihanyi Múzeum. Veszprém, 1976.
- KRAMER–TÓTH 1966.
G. KRAMER Márta – TÓTH Sándor: A tihanyi apátsági templom és kolostor 1965. évi felújítása. *Műemlékvédelem* 10/4. 1966. 234–237.
- KRUMENACKER 2011.
KRUMENACKER, Yves: Les temples protestants français, XVIe–XVIIe siècles. *Chrétiens et sociétés*, Numéro spécial 1, 131–154.
- KUMOROVITZ, 1953.
KUMOROVITZ L. Bernát: *Veszprémi regeszták (1301–1387)*. Magyar Országos Levéltár kiadványai, II. Forráskiadványok 2. Budapest, 1953.
- LABROUSSE 1988.
LABROUSSE, Élisabeth: *Histoire de la France religieuse*, Paris, 1988.
- S. LACKOVITS 2003.
S. LACKOVITS Emőke (szerk.): *Emlékkötet Vajkay Aurél születésének századik évfordulójára*. Veszprém, 2003.
- LÁSZAY, 2020.
G. LÁSZAY Judit: Egy Mosonból betelepült vaskereskedő háza Veszprémbe. NEMES Gábor (szerk.): *Arrabona* 58. Győr, 2020. 213–230.
- LÁSZLÓ, 1992.
LÁSZLÓ Csaba: Újabb kutatások a várpalotai várban. CABELLO, Juan (szerk.): *Castrum Bene* 2/1990. Budapest, 1992. 183–192.
- LÁSZLÓ, 2006.
LÁSZLÓ Csaba: A várpalotai 14. századi „palota”. Kovács Gyöngyi–MIKLÓS Zsuzsa (szerk.): *„Gondolják, látják az várnak nagy voltát...” Tanulmányok a 80 éves Nováki Gyula tiszteletére*. Budapest, 2006. 163–170.
- LECHNER, 2002.
LECHNER László: *Alma Mater a veszprémi várban*. Veszprém, 2002.

LOVAG, 1999.

LOVAG Zsuzsa: *Mitteralterliche Bronzegegenstände des Ungarischen Nationalmuseums*. Catalogi Musei Nationalis Hungarici – Seria Archaeologica 3. Budapest, 1999.

LOVIBOND, 2006.

LOVIBOND, Malcolm: Les premiers dispositifs réformés à Saint-Pierre de Genève. *BSHPF* 2006.

LŐVEI, 2021.

Lővei Pál: *Porfir, kő, márvány*. Kőanyagok, kőfaragók, kőberakások a középkori Magyarországon. I. kötet. Budapest, 2021.

LUDÁNYI, 2016.

LUDÁNYI Gabriella: Az egri Líceum építészei. A Gerl–Fellner probléma. H. SZILASI Ágota (szerk.): *Örökségünk védelme és jövője I*. Studia Agriensia 32. Eger, 2016. 107–122.

LUKÁCS, 1943.

LUKÁCS Károly: *A Balaton-vidék földrajza kétszáz év előtt*. Bél Mátyás „Notitia Comitatum Veszprimiensis, Simighiensis et Szaladiensis” c. kéziratának fordítása és ismertetése. A Magyar Biológiai Kutatóintézet Munkái 15. Tihany, 1943.

LUKCSICS–PFEIFFER, 1933.

LUKCSICS Pál–PFEIFFER János: *A veszprémi püspöki vár a katolikus restauráció korában*. A veszprémi egyházmegye múltjából 1. Veszprém, 1933.

LUX, 1944.

LUX Géza: *Újabb feltárások a felsőörsi prépostsági templomon*. Budapest, 1944.

MAGYAR 1984.

MAGYAR Eszter: A királyi erdőkezelés kiváltságolt népcsoportjainak továbbélése a bakonyi erdőispánság területén *Tanulmányok Veszprém megye múltjából - A Veszprém Megyei Levéltár Kiadványai* 3. Veszprém, 1984. 101–119.

MÁNDITY, 1998.

MÁNDITY György: Délvidék orgonaépítészete. *Magyar Egyházzene* 5. 1997–1998/2–3. 257–272.

MÁRKUS, 1969.

MÁRKUS László: Két művész portré Múterem-látogatás Kovács Margitnál és Mattioni Eszternél. *Új Ember* 25. évf. 14. 1969. április 6. 6.

MAROSI 1992.

MAROSI Ernő: Magyar református templomok – művészettörténeti áttekintés. DERCSÉNYI Balázs. (szerk.): *Református templomok Magyarországon*. Budapest 1992. 26–54.

MAROSI, 1996.

MAROSI Ernő: Bencés építészet az Árpád-kori Magyarországon. TAKÁCS Imre (szerk.): *Mons Sacer 996–1996. Pannonhalma 1000 éve*. Kiállítási katalógus. Pannonhalma, 1996, 131–142.

MAROSI, 1999.

MAROSI Ernő: Megjegyzések a magyarországi romanika épülettípológiájához. KISS Imola–SZŐCS Péter Levente (szerk.): *Arhitectura religioasă medievală din Transilvania/Középkori egyházi építészet Erdélyben*. Satu Mare, 1999, 10–32.

MIKLÓS, 2006.

MIKLÓS Zsuzsa (szerk.): „Gondolják, látják az várnak nagy voltát...” *Tanulmányok a 80 éves Nováki Gyula tiszteletére*. Budapest, 2006. 163–170.

MIKÓ–TAKÁCS, 1994.

MIKÓ Árpád–TAKÁCS Imre (szerk.): *Pannonia Regia, Művészet a Dunántúlon 1000-1541*. A Magyar Nemzeti Galéria kiadványai Budapest, 1994.

MML 1977.

A hímes kövek, Mattioni Eszter művészete. 1977. május 5. 20:55. Magyar Televízió. Tévéműsor szövegének gépirata In: Magyar Művészek Lexikona. Mo62-1 Mattioni Eszter. 323-330. dia.

MOLNÁR 2008.

MOLNÁR Jánosné: Templom a Jeruzsálem-hegyen. Felújítás. *Veszprémi Napló* 64. évf. 2008. október 30. 8.

MRT 2.

ÉRI István–KELEMEN Márta–NÉMETH Péter et al: *Magyarország Régészeti Topográfiája 2. A Veszprémi járás*. Budapest, 1969.

MRT 3.

BAKAY Kornél (szerk.): *Magyarország Régészeti Topográfiája 3. A devecseri és sümegi járás*. Budapest, 1970.

NAGY, 2019.

NAGY Veronika: Nagytevel, r. k. templom. JERNYEI KISS János (szerk.) *Barokk freskófestészet Magyarországon I. Fejér, Komárom-Esztergom és Veszprém megye*. Budapest, 2019. 300–305.

NAGY, 2021.

NAGY Szabolcs Balázs: Erődítések a várpalotai vár keleti külső oldalán az 1566. évi ostromig. *Castrum* 24. 2021. 39–75.

NÉMETH, 1993-1994.

NÉMETH Péter: *A városlódi karthauzi kolostor története és régészeti emlékei I. A Veszprém Megyei Múzeumok közleményei 19–20*. Veszprém, 1993–94. 367–382.

NŐK LAPJA 1971.

MES: Kővirág-varázsló. Nők Lapja. 1971. május 6. 2025

PÁMER–KOVÁCS 1994.

PÁMER Nóra–KOVÁCS Éva: Csabdi középkori templomának feltárt romjai és egy korpusz-lelet. PÁMER Nóra (szerk.): *Gerő László nyolcvanötödik születésnapjára*. Művészettörténet–műemlékvédelem 6. OMVH, Budapest, 1994. 307–320.

K. PALÁGYI, 2008.

K. PALÁGYI Sylvia: Balatonakali-Ságpusztá, a középkori templom, település és a római kori épületek maradványai I. *A Veszprém Megyei Múzeumok Közleményei* 25. Veszprém, 2008., 59–106.

PAPP, 2004.

PAPP Szilárd: Forráskritika–Két faragvány a lövöldi karthauzi kolostorból. F. ROMHÁNYI Beatrix–GRYNAEUS András–MAGYAR Károly et al. (szerk.) *„Quasi Liber et Pictura. Tanulmányok Kubinyi András hetvenedik születésnapjára*. Budapest, 2004. 405–413.

PAPP, 2010.

PAPP Gábor György: Az MTA Veszprémi Akadémiai Bizottság székháza (volt Dravecz-ház) PAPP Gábor György (szerk.): *Épített örökség a magyar tudomány szolgálatában*. Budapest–Veszprém, 2010. 177–179.

PAPP, 2022.

PAPP Attila: *Veszprém vonzáskörzetének centrális templomai*. Budapest, 2022.

PAPP, 2024.

PAPP Attila: Pál püspök 1263-as vizitációjának első helyszíne – Insula Pilup Sanctae Helenae. SIMMER Livia (szerk.): *Nyugat-dunántúli pálos kolostorok régészeti kutatása*. Művelődéstörténeti Műhely Rendtörténeti konferenciák 4/6. Budapest, 2024. 78–95.

PEHM, 1934.

PEHM József: *Padányi Bíró Márton élete és kora*. Zalaegerszeg, 1934.

S. PERÉMI 2004.

S. PERÉMI Ágota: *Újabb avar kori leletek Veszprém megyében I. Késő avar kori sírok Szentgál–Kövestelek, Fűzfa utcában*. A Veszprém Megyei Múzeumok Közleményei 23. Veszprém, 2004. 73–97.

PFEIFFER–SZIGETI, 1985.

PFEIFFER János–SZIGETI Kilián: *A Veszprémi Székesegyház zenéjének története*. Dissertationes Hungaricae ex historia Ecclesiae VI. Aurora Könyvek. München, 1985.

PFEIFFER, 1947.

PFEIFFER János: *A veszprémi egyházmegye legrégibb egyházlátogatásai (1554–1760)*. A veszprémi egyházmegye múltjából 10. Veszprém, 1947.

PFEIFFER, 1987.

PFEIFFER János: *A veszprémi egyházmegye történeti névtára (1630–1950). Püspökei, kanonokjai, papjai*. München, 1987.

PINTÉR, 2017.

PINTÉR Bálint: A szombathelyi Bagolyvár. *Vasi Honismereti és Helytörténeti Közlemények* 2017/1. 35–81.

PINTÉR, 2022.

PINTÉR Bálint: Sorozatgyártott ornamensek. A wagrami épületkerámiák szerepe a dualizmus kori építészetben. *Ars Hungarica* 48. 2022/3. 305–318.

POGÁNY – SZELÉNYI, 1990.

POGÁNY Ö. Gábor – SZELÉNYI László: *Mattioni Eszter*. Szekszárd, 1990.

RÁCZ, 2020.

RÁCZ Miklós: A veszprémi piarista iskola építéstörténete. *Veszprémi Szemle* 57. 2020/2. 103–136.

RÁCZ–LASZLOVSZKY 2005.

RÁCZ Miklós–LASZLOVSZKY József: *Monostorossáp, egy Tisza menti középkori falu*. *Dissertationes Pannonicae*. III. 7. ELTE, Budapest, 2005.

RANDALL 1999.

RANDALL, Catharine: *Building Codes: the Aesthetics of Calvinism in Early Modern Europe*, Philadelphia, 1999.

RÉCSEY, 1889.

RÉCSEY Viktor: A tihanyi katakomba régiségei. *Budapesti Hírlap* 1889/304. 1–2.

REGENYE 1991.

REGENYE Judit: *Szentgál – iparvidék a rézkor elején*. GEISZT Jakabné (szerk.): *Múzeumi Diárium 1991*. Veszprém, 1991. 3–6.

REGENYE 2004.

REGENYE Judit: *Háztipusok és településszerkezet a késői lengyeli kultúrában veszprémi és szentgáli példán alapján*. A Veszprém Megyei Múzeumok Közleményei 23. Veszprém, 2004. 25–47.

REGENYE 2011.

REGENYE Judit: *Kő és agyag. Település és életmód a neolitikum-rézkor fordulóján a Dunántúlon*. Veszprém, 2011.

RÉVHELYI, 1988.

RÉVHELYI Elemér: Fellner Jakab életműve a kezdetektől az 1760-as évekig. PAYER Gábor (szerk.): *Révhelyi Elemér munkássága*. Tudományos Füzetek 4. Tata, 1988. 11–33.

RIU 6.

FITZ, Jenő–MÓCSY, András–SOPRONI, Sándor: *Die Römischen Inschriften Ungarns. 6. Lieferung.* Budapest, 2001.

DE RODRIGUEZ–LOJENDIO, 1966.

Luis María DE RODRIGUEZ–Abundio LOJENDIO: *Castille Romane, Vol. II., Zodiaque*, 1966.

ROMHÁNYI, 2021.

F. ROMHÁNYI Beatrix: A veszprémi egyházmegye 11. századi templomhálózata. KARLINSZKY Balázs – VARGA Tibor László (szerk.): „*Capella Reginalis*” – *A veszprémi püspökség a középkorban.* Veszprém, 2021. 241–252.

RONDOT 1891.

RONDOT, Natalis: *Les Protestants de Lyon au dix-septième siècle*, Lyon, 1891.

ROSTÁS, 2000.

ROSTÁS Tibor: Udvari művészet Magyarországon a 13. század második negyedében és közepén, avagy a Gizella-kápolna hazai kapcsolatrendszere. *Műemlékvédelmi Szemle*, 10. évf. 2000. 1–2. 5–52.

SCHLEICHER, 2007.

SCHLEICHER Vera: Nyaraló hívek, hívő nyaralók, Fürdőtelepi templomok és kápolnák a Balaton-parton 1. S. LACKOVITS Emőke, SZŐCSNÉ GAZDA Enikő (szerk.): *Népi Vallásosság a Kárpát-medencében 7.* Sepsiszentgyörgy-Veszprém, 2007.

SCHWEBEL 2006.

SCHWEBEL, Horst: Les temples des colonies huguenotes de la Hesse *BSHPF*, 2006. 481–490.

SERFŐZŐ, 2010.

SERFŐZŐ Szabolcs: Franz Xaver Bucher – egy késő barokk festő a Dunántúlon. BUBRYÁK Orsolya (szerk.): „*Ez a világ, mint egy kert...*” *Tanulmányok Galavics Géza tiszteletére.* Budapest, 2010. Szerk. 473–488.

SIMON, 2023.

SIMON Anna: *A városlődi Szent Mihály-templom.* KARLINSZKY Balázs–VARGA Tibor László (szerk.): *Érsekségi ékességek I.* 24. Veszprém, 2023. 64–67.

SISA, 2004.

SISA József: *Kastélyépítészet és kastélykultúra Magyarországon a historizmus korában*. Akadémiai doktori értekezés. Budapest, 2004.

SOLYMOSI–CZÁR 2005.

SOLYMOSI Ferenc–CZÁR Attila: *Magyarország orgonái*. Kiskőrös, 2005.

SOÓS, 1967.

Soós Imre: Az egri egyetem felállításának terve. *Acta Academiae Paedagogicae Agriensis* 1967. 303–321.

SÖRÖS, 1904.

Sörös Pongrácz: A bakonybéli apátság története II. ERDÉLYI László (szerk.): *A pannonhalmi Szent-Benedek-Rend története*. IX. 367. Budapest, 1904.

SZAKÁCS 2013.

Szakács Béla Zsolt: Két altemplom – Pannonhalma és Tihany. GAYLHOFFER-KOVÁCS Gábor – SZÉKELY Miklós (Szerk.): *Als ich can*. Tanulmányok Urbach Zsuzsa 80. születésnapjára. Budapest, 2013, 14–23.

SZAKÁCS, 2022.

Szakács Béla Zsolt: *Árpád-kori építészet a Dunántúlon*. Opitz Historiae Artium 3. Budapest, 2022.

SZÉKESFEHÉRVÁR MŰEMLÉKEI

ENTZ Géza Antal (szerk.): *Székesfehérvár*. Magyarország műemlékei. Budapest, 2009.

SZIGETI, 1972.

Szigeti Kilián: Halper János (1817–1888) orgonaépítő mester élete és működése. *Soproni Szemle* 26. 1972/4. 307–320.

SZIGETI, 1982.

Szigeti Kilián: Das Wirken österreichischer Orgelbauer in Ungarn. SCHOLZ, Rudolf (herausgegeben): *Organa Austriaca*. III. Wien. 1982. 133–158.

SZÍJ, 1960.

SzÍj Rezső: *Várpalota. Fejezetek a város történetéből*. Budapest, 1960.

SZÍJ, 1965.

SzÍj Rezső: *Műemlékek és műalkotások Várpalotán*. Budapest 1965.

SZMRECSÁNYI, 1937.

SZMRECSÁNYI Miklós: *Eger művészetéről. Tanulmányok és jegyzetek a hazai barokk történetéhez.* Budapest, 1937.

SZ.N. 1941

SZ.N.: Füzfői Szent Imre kápolna, *Magyar Építőművészet* 1941/12. 398-399.

S. TAMÁS 1997.

S. TAMÁS Márta: Keresztelés Szentgálon. *Népi vallásosság a Kárpát-medencében* 2. Veszprém-Debrecen, 1997. 454-460.

S. TAMÁS 2012.

S. TAMÁS Márta: *A szentgáli tanyavilág kialakulása és pusztulása.* Szentgál 2012.

TILHOF, 2000.

TILHOF Endre: *Tószok Berénd és temploma.* Fejezetek a község múltjából. Ajka, 2000. 31-32.

TOMISA, 2002.

TOMISA Ilona: *Katolikus egyház-látogatási jegyzőkönyvek. 16-17. század.* Budapest, 2002.

TORKOS

KÖBLÖS József (szerk.): „*Processus visitationis*”. *Torkos Jakab egyházlátogatása 1747-ben.* A Pápai Református Gyűjtemények Kiadványai, Forrásközlések 11. Pápa, 2011.

TÓTH, 1967.

TÓTH Sándor: XIII. századi építőműhely Veszprémben. A Bakonyi Múzeum kőtárának ismertetése III. *A Veszprém Megyei Múzeumok Közleményei* 6. Veszprém, 1967. 163-182.

TÓTH, 1980.

TÓTH Sándor: Felsőörs késő román templomtornya. *Művészet* XXI. 1980. 22-26.

TÓTH, 2000.

TÓTH Sándor: A felsőörsi préposti templom nyugati kapuja. *Műemlékvédelmi Szemle.* 2000. 53-76.

TÖLCSÉRY, 1895.

TÖLCSÉRY Ferencz: *A kegyes-tanítórendiek vezetése alatt álló veszprémi római katolikus főgymnasium története.* (1711–1895). Veszprém, 1895.

URBÁN, 2020.

URBÁN Erzsébet: Templomépítészet a két világháború között a veszprémi püspökség területén. KARLINSZKY –VARGA, 2020. 387–404.

VADAS–RÁCZ, 2010.

VADAS András–RÁCZ Lajos: Éghajlati változások a Kárpát-medencében a középkor idején. *Agrártörténeti Szemle* 51. 2010. 39–62.

VAJKAI 1959.

VAJKAI Aurél: *Szentgál. Egy bakonyi falu néprajza.* Budapest 1959.

VAJKAI 1987.

VAJKAI Aurél: *Szentgál. Egy bakonyi falu folklórja.* Budapest 1987.

VÁRADY 1987.

VÁRADY József.: Református templomaink. Debrecen 1987.

VARGA, 2006.

VARGA Lajos: Pásztó városának kísérlete a kegyúri jog megszerzésére a 19. században. *Magyar Egyháztörténeti Vázlatok – Regnum* 18. 2006/1–2. 97–106.

VERESS D., 1997.

VERESS D. Csaba: *Sóly 1000 éve.* Sóly, 1997.

VIDA 2021.

VIDA Beáta: *A ciszterci rend története a középkori Magyar Királyságban, különös tekintettel a zirci apátságra.* Zirc története I. Zirc, 2021

VILÁGHÍRADÓ 1943.

Mattioni Eszter ékkövekből kirakott mozaikjai. *Magyar Világhíradó* 1001/7. bejátszás, 1943. április. Azonosító: mvh-1001-07. <https://filmhiradokonline.hu/watch.php?id=5001>, utolsó letöltés: 2024.05.28.

VIRÁNYI, 1867.

VIRÁNYI Vilmos: *Honvédtiszti koszoru az 1848/9 évből.* Pest, 1867.

VMFN, 1982.

Veszprém Megye Földrajzi Nevei I. A tapolcai járás. Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai 156. Budapest, 1982.

VOIT, 1940.

VOIT Pál: A Füzfői Szent Imre kápolna. *Szépművészet* 1940/3. 71–72.

VOIT, 1960.

VOIT Pál: Tervek, mesterek és mű. *Művészettörténeti Értesítő* 9. 1960. 265–279.

VOIT, 1970.

VOIT Pál: *A barokk Magyarországon.* Budapest, 1970.

VOIT, 1979.

VOIT Pál „Franz Anton Pilgram” című doktori értekezéséről. (Garas Klára opponensi véleménye. Voit Pál válasza.) *Művészettörténeti Értesítő* 28. 1979. 196–206.

VOIT, 1982.

VOIT Pál: *Franz Anton Pilgram.* Budapest, 1982.

WERTNER, 1892.

Wertner Mór: *Az Árpádok családi története.* Nagybecskerek, 1892.

WETTSTEIN 2018.

WETTSTEIN Domonkos: *Regionális stratégiaalkotás a Balaton-part rekreációs célú építészetében (1929-1979).* PhD-értekezés, BME, Budapest, 2018.

ZEILER, 1997.

ZEILER, Martinus: *A magyar királyság leírása.* Szekszárd, 1997.

ZSIRAY, 1978.

ZSIRAY Lajos: A lövöldi karthauzi kolostor. *Műemlékvédelem* 22. 1978. 1. 19–23.